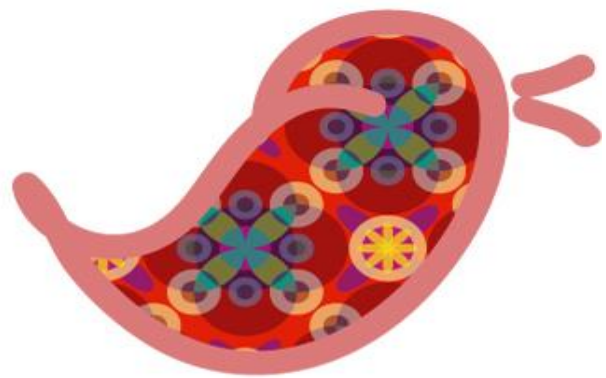

Woordenschat... de succesfactor!?

Woorden zijn
rare dingen,
ze kunnen
ALLES veranderen

© Hugo

Simone de Kock

Studentnummer: 1400601

Opleiding: Master SEN

Studiebegeleider: Piet Koppejan

Datum: 15 augustus 2014

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Voorwoord	5
1. Aanleiding en probleemstelling	6
2. Theoretisch kader	8
2.1 Het belang van woordenschatonderwijs	8
2.2 Goed woordenschatonderwijs	8
2.3 De begeleidingsbehoeften	10
2.4 Teamleren	10
2.5 Oplossingsgericht coachen	11
2.6 Oplossingsgerichte veranderprocessen	12
2.7 Taalcoördinator	12
3. Onderzoeksmethodologie	13
3.1 Doel, onderzoeksparadigma en strategie	13
3.2 Onderzoeksmethodieken	13
3.3 Deelnemers en supporters	14
3.4 Ethische aspecten	15
3.5 Kwaliteit	16
4. Data-analyse en resultaten	17
4.1 Enquête Profieltest	17
4.2 Interview: Oplossingsgericht gesprek; ronde 1	18
4.3 Studiedag	20
4.4 Oplossingsgerichte vragenlijst afsluiting studiedag	20
4.5 Interview: Oplossingsgericht gesprek; ronde 2	23
5. Beantwoording van de onderzoeksvraag	26
5.1 Conclusies ten aanzien van de praktijk in relatie tot de theorie	26
5.2 Aanbevelingen	27
5.3 Sterke kanten en beperkingen van dit onderzoek	28
6. Evaluatie en reflectie	29
Nawoord	31
Bibliografie	32
Bijlage 1.1: Verwerkingsopdracht TAA1	35
Bibliografie	37
Bijlage 1.2 Quicksan CPS: 'Taal in kaart'	38
Bijlage 2: Verwerkingsopdracht LGV1	41
Bibliografie	43
Woordenschat... de succesfactor!?	2

Bijlage 3: Resultaten huidig woordenschatonderwijs	44
Bijlage 4: Resultaten kleurentest	45
Bijlage 5: Enquête oplossingsgerichte vragenlijst (leeg)	46
Bijlage 6: Enquête oplossingsgerichte vragenlijst antwoorden.....	47
Bijlage 7: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek ronde 1.....	52
Bijlage 8: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek ronde 2.....	53
Bijlage 9: Uitwerking profieltest (tabel).....	54
Bijlage 10: Hand-out studiedag.....	56
Bijlage 11: Feedback.....	62
Bijlage 12: Toestemming verwerkingsopdrachten 'oude stijl'	63
Bijlage 13: Onderbouwing van 'Retearming' tijdens studiedag	65
Bijlage 14: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek uitwerking ronde 1	67
Bijlage 15: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek uitwerking ronde 2	69
Bijlage 16: Waarom is woordenschatonderwijs belangrijk?.....	71

Samenvatting

Dit onderzoek is in het kader van de opleiding Master Special Educational Needs uitgevoerd. Het is gericht op het domein begeleiden. Met dit onderzoek wil ik het woordenschatonderwijs op een SBO-school verbeteren. Woordenschatonderwijs is namelijk van groot belang voor het (school)succes van de leerlingen. De volgende onderzoeksvraag is hieruit voortgekomen:

Ik onderzoek welke leerkrachtvaardigheden (een groep van) leerkrachten beheersen en waar de ontwikkelingsbehoeften liggen met betrekking tot woordenschatonderwijs, zodat ik als taalcoördinator deze ontwikkelingsbehoeften kan coachen, zowel individueel als via teamleren, gebruikmakend van een oplossingsgerichte strategie, teneinde het woordenschatonderwijs in de toekomst te verbeteren op SBO Spinoza.

Ik heb me door middel van literatuurstudie verdiept in de kernbegrippen die passen bij bovenstaande onderzoeksvraag. Deze kernbegrippen zijn: het belang en didactiek van woordenschatonderwijs, begeleidingsbehoeften en leerkrachtvaardigheden van (een team van) leerkrachten, teamleren, (oplossingsgerichte) coaching, (oplossingsgerichte) veranderingsprocessen en taalcoördinator.

Het viertaktmodel (Van der Nulft & Verhallen, 2009) heb ik als basis genomen om de leerkrachtvaardigheden van de leerkrachten in kaart te brengen en te verbeteren, door middel van enquêtes, interviews en een studiedag. Dit is volgens een oplossingsgerichte aanpak gerealiseerd om te zorgen, dat het team de kans krijgt mee te denken en de aandacht te richten op de dingen die al goed gaan.

De belangrijkste conclusies zijn dat de leerkrachten al veel vaardigheden beheersen, maar dat ze zich daar niet bewust van zijn. Het viertaktmodel is (bijna) niet bekend onder het team. Door de presentatie van dit model en de kans om hier via teamleren mee aan de slag te gaan, krijgen leerkrachten de vaardigheden van het selecteren en semantiseren (gedeeltelijk) onder de knie. Leerkrachten hebben de (begeleidings)behoeften aangegeven die ze nodig hebben om hun leerkrachtvaardigheden (nog verder) te vergroten. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een aantal aanbevelingen. De belangrijkste zijn:

- Om het team te laten leren, blijf gebruikmaken van teamleren.
- Organiseer een teambijeenkomst, waarin de visie op woordenschatonderwijs verder ontwikkeld wordt.
- Zorg dat de rol van taalcoördinator uitgekristalliseerd wordt. Waar liggen welke verantwoordelijkheden?
- Plan een studiedag in, waarbij het consolideren uitgediept wordt d.m.v. meervoudige intelligentie. Wissel tegelijkertijd tips en tops uit op het gebied van selecteren en semantiseren.

Voorwoord

Hierbij presenteer ik u mijn onderzoek. Met deze toets sluit ik de opleiding Master Special Educational Needs (SEN) af. Sinds mijn afstuderen van de Pabo ben ik werkzaam op een SBO-school. In dit onderzoek kies ik ervoor om deze school 'SBO Spinoza' te noemen, dit is een fictieve naam. Ik werk als leerkracht in groep x, waarin de kinderen qua leeftijd in groep 7/8 horen te zitten. Naast leerkracht ben ik ook taalcoördinator en vanuit die rol lid van de werkgroep onderwijsinhoudelijke zaken (OIZ). Door lid te zijn van deze werkgroep krijg ik de kans om mee te denken in de organisatie en bezig te zijn met beleidsontwikkeling. Dit trekt mij aan, omdat ik het huidige onderwijs mag analyseren en kan kijken waar er mogelijk nog verbeteringen te behalen zijn. Sinds 2010 ben ik aangenomen in de kweekvijver middenmanagement van het bestuur, op deze manier hoop ik intern begeleider of adjunct-directeur te kunnen worden. Tijdens een sollicitatie bleek dat mijn ervaring op het gebied van begeleiden en leidinggeven aan veranderingsprocessen onvoldoende is. Daarom heb ik besloten om de Master SEN te volgen. In mijn Persoonlijk Ontwikkelplan in Beroepscontext (POP) heb ik mijn beginsituatie omschreven. *Mijn doelen daaruit zijn 'Ik kan leiding geven aan schoolontwikkeling; beleid maken en invoeren' en 'Ik kan collega's zo begeleiden dat ze zich fijn bij mij voelen en bij mij langs durven komen op het moment dat ze vragen hebben of tegen problemen aanlopen'.* Het ontwerpen en uitvoeren van dit onderzoek heeft ervoor gezorgd dat ik enorm gegroeid ben op het gebied van begeleiden en leidinggeven aan veranderingsprocessen.

De feedback die ik gekregen heb van mijn critical friends en studiebegeleider heb ik voor de leesbaarheid van dit onderzoek ondergebracht in bijlage 11.

Simone de Kock

Steenbergen, augustus 2014

1. Aanleiding en probleemstelling

Als taalcoördinator heb ik bij de analyse van het taalbeleidsplan (module TAA1) ontdekt dat het woordenschatonderwijs niet voldoende is omschreven in het beleid van SBO Spinoza (zie bijlage 1 en bijlage 12). Tijdens module TAA2 heb ik geleerd dat kinderen met een goede woordenschat het onderwijs beter kunnen volgen, beter kunnen denken, makkelijker nieuwe woorden leren en beter kunnen (begrijpend) lezen (Verhallen, 2009; Verhallen, 2012). Een goede woordenschat is dus erg belangrijk voor (school)succes. Deze ontdekking heeft ertoe geleid dat ik over dit onderwerp mijn Praktijkgericht Onderzoek (PGO) wil doen. De reden dat ik juist het woordenschatonderwijs wil verbeteren is het feit dat bijna de helft van de leerlingen in de bovenbouw slechts een leerrendement heeft tussen de 20% en 60% (zie bijlage 3). Bij een uitstroom naar het VMBO streeft de school naar een leerrendement van minimaal 60%. De laatste vier jaar gaat gemiddeld 72% naar het VMBO (Quaijtaal, 2013). Het verbeteren van het woordenschatonderwijs is daarom noodzakelijk!

Het onderwerp woordenschat past ook prima binnen de huidige maatschappelijke ontwikkelingen op onderwijsgebied. Per 1 augustus 2014 is de Wet Passend Onderwijs van kracht. Scholen hebben vanaf dat moment een zorgplicht. Dit betekent dat ze voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een passende plaats moeten zoeken. Op deze manier probeert Nederland de afspraken uit het 'Salamanca Statement' na te komen (Rijksoverheid, z.d.).

In 1994 heeft Nederland het 'Salamanca Statement' ondertekend (Unesco, 1994). Dit is op onderwijsgebied het meest gezaghebbende document dat ooit wereldwijd is vastgesteld (Groeneweg, z.d.). In deze verklaring staat namelijk dat ieder kind een fundamenteel recht heeft op onderwijs. Daarbij moet het kind in staat worden gesteld een acceptabel niveau van leren te bereiken en te behouden. Opleidingen moeten rekening houden met de unieke eigenschappen, leerbehoeften, interesses en mogelijkheden van het kind. Kinderen met speciale onderwijsbehoeften moeten de mogelijkheid hebben om naar een reguliere school te gaan die in staat is om in een kindgericht pedagogisch klimaat te voorzien en aan hun behoeften tegemoet komen (Unesco, 1994). In toets 6 heb ik aangegeven dat ik achter deze standpunten sta. Ik ben voor inclusief onderwijs. Helaas is, naar mijn idee, het onderwijs (en de politiek) in Nederland nog niet zover en ben ik blij dat het SBO bestaat (De Kock, 2013).

De kinderen op SBO Spinoza zijn naar deze school gegaan, omdat ze niet voldoende geholpen kunnen worden in het regulier onderwijs. Het is een regionale school, die dieptezorg biedt. Dit betekent dat het een speciale basisonderwijsvoorziening is, waar kinderen met speciale onderwijsbehoeften extra zorg krijgen (Onderwijsraad, 2011). Zoals in de eerste alinea is aangegeven is een goede woordenschat belangrijk om kinderen een kans te geven een acceptabel niveau van leren te bereiken en te behouden. Dus goed woordenschatonderwijs is op SBO Spinoza zeker noodzakelijk. Dit vergroot de kans van leerlingen op (school)succes.

Dit is op SBO Spinoza niet onopgemerkt gebleven. Begin 2012 heeft een collega, wiens expertise woordenschatonderwijs is, aangegeven dat er niet voldoende aandacht is voor woordenschatontwikkeling. De inspectie heeft dit ook aangegeven. Daarna is er een veranderingsproces in gang gezet. Dit schooljaar heeft de werkgroep OIZ geëvalueerd wat de resultaten zijn. Helaas is er geen zichtbare verandering binnen de school. Als lid van de

werkgroep OIZ is mij gevraagd dit probleem op te pakken. Ik inventariseer voor mijn PGO de begeleidingsbehoeften, zoals omschreven in mijn onderzoeksvoorstel (De Kock, 2013). Het nieuwe verandertraject kan dan in schooljaar 2015-2016 van start gaan.

Ik vind het jammer dat het nog zo lang duurt eer het daadwerkelijke veranderingsproces van start gaat en besluit dit aan te kaarten bij de directie en OIZ. In januari wordt er besloten dat ik, samen met een logopediste uit de werkgroep OIZ, in maart een studiemiddag organiseer over woordenschatonderwijs. Dit biedt mij een enorme kans om in de praktijk ervaring op te doen met het aansturen van veranderingsprocessen.

Bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Ik onderzoek welke leerkrachtvaardigheden (een groep van) leerkrachten beheersen en waar de ontwikkelingsbehoeften liggen met betrekking tot woordenschatonderwijs, zodat ik als taalcoördinator deze ontwikkelingsbehoeften kan coachen, zowel individueel als via teamleren, gebruikmakend van een oplossingsgerichte strategie, teneinde het woordenschatonderwijs in de toekomst te verbeteren op SBO Spinoza.

Ik wil ervoor zorgen dat het veranderingsproces leidt tot verbeteringen in het woordenschatonderwijs. Ik kies ervoor om niet eerst te gaan analyseren wat er mis is gegaan, maar ga ik liever oplossingsgericht aan de slag, zodat er naar het te bereiken doel kan worden toegewerkt (De Jong & Berg, 2001). Sparks en Hirsch (2000) en Marzano (2003) geven aan dat leerkrachtkwaliteit de meest bepalende factor is voor onderwijskwaliteit en leerlingresultaten (Verhallen, 2009; Claasen, De Bruïne, Schuman, Siemons, & Van Veldhoven, Inclusief bekwaam. Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs, 2009). Er is meteen een grotere leeropbrengst als de leerkrachtvaardigheden verbeteren. Dit onderzoek concentreert zich daarom op de leerkrachtvaardigheden.

Kernbegrippen die hierbij passen zijn: Het belang en didactiek van woordenschatonderwijs, begeleidingsbehoeften en leerkrachtvaardigheden van (een team van) leerkrachten, teamleren, (oplossingsgerichte) coaching, (oplossingsgerichte) veranderprocessen en taalcoördinator.

Mijn onderzoek naar het woordenschatonderwijs is niet uniek. Op HBO-kennisbank blijkt dat er door veel studenten onderzoek naar wordt gedaan. Het onderzoek "Een schat aan woorden..." (Van Driel, 2012) is zelfs een soortgelijk onderzoek, waarbij Van Driel onderzoekt hoe ze het team kan begeleiden om het woordenschatonderwijs te verbeteren. Het heeft mij verbaasd hoezeer dit onderzoek lijkt op mijn opzet. Ze maakt bijvoorbeeld ook gebruik van oplossingsgerichte coaching, waarbij schaalvragen centraal staan (zie hoofdstuk 3). Toch betekent het niet dat ik dit onderzoek als basis kan nemen. Zowel de leerkrachten als de leerling-populatie zijn niet met elkaar te vergelijken.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk presenteer ik mijn theoretisch kader. De kernbegrippen vanuit mijn onderzoeksvraag, zoals aangegeven in hoofdstuk 1 worden toegelicht. Als afstudeerrichting heb ik het domein 'begeleiden' gekozen. De theorie gaat daarom niet alleen over woordenschatonderwijs, maar ook over de mogelijkheden dit veranderingsproces goed te begeleiden.

2.1 Het belang van woordenschatonderwijs

Zoals aangegeven in hoofdstuk 1 vind ik het heel belangrijk dat kinderen een grote woordenschat hebben. De volgende redenen liggen hieraan ten grondslag:

- Kinderen leren beter te denken.
Draper & Moeller (1971) stellen het volgende: *"We think with words; therefore, improve thinking, teach vocabulary"* (We denken met woorden; dus om denken te verbeteren, moet je woorden onderwijzen) (Verhallen, 2009). In deze stelling kan ik mij helemaal vinden. Ik merk dat het me stoort als ik niet op een woord kan komen, vooral in bijvoorbeeld een teamvergadering of tijdens het schrijven van mijn toetsen.
- Kinderen kunnen het onderwijs beter volgen.
Nagy (1988) stelt dat het zonder goede woordenschat onmogelijk is om op school de lessen te kunnen volgen, zowel de uitleg als de verwerking zit 'verpakt' in woorden. In het onderwijs is de opbouw van woordkennis cruciaal, zowel als middel en als doel (Verhallen, 2009). In de klas merk ik dat kinderen soms afdwalen als ze de woorden in een les niet begrijpen, daardoor missen ze vaak de uitleg en ontstaan hiaten. De leerkrachten van SBO Spinoza zullen dus in staat moeten zijn om in te schatten welke begrippen uitgelegd dienen te worden en welke al worden beheerst zodat leerlingen de les goed kunnen volgen.
- De groei van achterstanden verkleint.
Wanneer er sprake is van achterstanden treedt volgens Stanovich (1986) het 'Mattheüs-effect' op; 'De rijken worden rijker' en 'de armen worden armer' (Verhallen, 2012). De kinderen met een rijke woordenschat leren gemakkelijker woorden bij, dan kinderen met een minder uitgebreide woordenschat. Veel kinderen op SBO Spinoza hebben een achterstand qua woordenschat. Wanneer er geen actie wordt ondernomen, zal deze achterstand alleen maar groter worden. Ik vind dan ook dat SBO Spinoza de morele verplichting heeft dit aan te pakken, zodat de kansen van de leerlingen worden vergroot.
- Kinderen leren beter begrijpend lezen.
Cunningham en Stanovich (1997) hebben ontdekt dat de woordenschat van jonge kinderen een zuivere voorspeller is voor het begrijpend lezen 10 jaar later (Verhallen, 2012). Bij de advisering in groep acht op SBO Spinoza telt begrijpend lezen zwaar mee en dit geeft wederom aan dat het belang van goed woordenschatonderwijs erg groot is.

2.2 Goed woordenschatonderwijs

Er bestaat geen 'beste' manier van woordenschatonderwijs. Er zijn meerdere aanpakken nodig. Daarbij valt te denken aan woorden in contexten plaatsen, herhalen, creëren van actieve betrokkenheid bij leerlingen, indirecte instructie door bijvoorbeeld voorlezen of een Woordenschat... de succesfactor!?

taalrijke omgeving en directe instructie, waarbij woorden expliciet worden aangeboden (National Reading Panel, 2014).

Een effectieve woordenschat aanpak heeft altijd aandacht voor expliciete instructie van woorden (Vernooy, 2011). Dit onderzoek richt zich op de directe instructie van woorden. Bij directe instructie moet men de woorden duidelijk uitleggen. Er wordt daarbij gebruikgemaakt van illustraties en er worden relaties gelegd tussen het onbekende woord en al bekende woorden. Tevens worden er contextuele voorbeelden gegeven en worden de leerlingen gestimuleerd om een dialoog te houden over het onbekende woord. De woorden komen regelmatig, minstens tien keer terug (Vernooy, 2011). Leraren moeten deze vaardigheden beheersen.

Verhallen (2009) geeft aan dat er drie aangrijpingspunten zijn voor succes. Ten eerste beschikken kinderen over een geweldig woordleermechanisme. Ten tweede is er geen traditionele leerlijn. Woordenschatonderwijs kan op verschillende momenten en in verschillende vakken worden verankerd. Ten derde maken vooral de leerkrachten het verschil. Een verbetering van leerkrachtvaardigheden zal direct tot grotere leeropbrengsten bij de kinderen leiden. Dit spreekt mij aan, omdat dit betekent dat er snel vooruitgang mogelijk is.

Een didactiek om het woordenschatonderwijs te verbeteren is het viertaktmodel van Verhallen & Verhallen (1994). Ik kies ervoor dit model te gebruiken omdat het een *evidenced based* didactische structuur is. Dit betekent dat uit onderzoek is gebleken dat deze didactische structuur in de praktijk blijkt te werken, ook voldoet het viertaktmodel aan de hierboven omschreven kenmerken van een effectieve woordenschat aanpak (Vernooy, 2011). Het viertaktmodel bestaat uit vier stappen: voorbereiden, semantiseren, consolideren en controleren. Bij het voorbereiden wordt de bestaande kennis geactiveerd. Semantiseren betekent het verhelderen van de betekenis van (een cluster van) woorden. Soms is oppervlakkig semantiseren voldoende. Een snelle korte aanduiding in de vorm van een plaatje of een woord is dan voldoende om het woord uit te leggen (labelen). Een andere keer is een robuuste instructie vereist. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de vier 'uitjes': uitbreiden, uitleggen, uitbeelden en uitproberen. De derde stap is het consolideren (inslijpen) van woorden, middels bijvoorbeeld coöperatieve werkvormen of grafische modellen (Duerings, Van der Linden, Schuurs, & Strating, 2011). Tot slot moet er bekeken worden of het woord beheerst wordt, door te controleren. Curriculumafhankelijke toetsen controleren hierbij op korte en middellange termijn, terwijl curriculumonafhankelijke toetsen de onderwijseffecten meten op lange termijn. Dit is de reden waarom ik het woord 'toekomst' in mijn onderzoeksvraag gekozen heb.

Voorafgaand aan de vier stappen van het viertaktmodel is het van belang een selectie te maken. Men kan niet alle woorden tegelijkertijd aanleren, er moet een keuze gemaakt worden. Frequentie, nut en pregnante (veelzeggende) context zijn daarbij van belang. Kies woorden die kinderen niet kennen en wel moeten leren, kies zinvolle woorden die nodig zijn om de context of les te begrijpen (Van der Nulft & Verhallen, 2009). Tijdens mijn lessen merk ik dat ik de taalmethode laat beslissen welke woorden ik moet bespreken. Hierdoor zijn het vaak te veel woorden, waarvan ik er een heleboel te gemakkelijk vind. Collega's herkennen dit.

Of de leerkrachten de leerkrachtvaardigheden van het viertaktmodel beheersen en of de termen uit het viertaktmodel bij de collega's bekend zijn, blijkt uit de eerste ronde coachingsgesprekken. De kijkwijzer van Verhallen (2009, p.p.34-36) geeft deze

leerkrachtvaardigheden precies weer. Het kan tijdens de gesprekken ook voortkomen dat er leerkrachtvaardigheden worden genoemd die niet direct te koppelen zijn aan woordenschat. Deze zal ik in mijn onderzoek koppelen aan de bekwaamheidseisen van de Wet op de beroepen in het onderwijs (Claasen, De Bruïne, Schuman, Siemons, & Van Veldhoven, 2009).

Aan de hand van de coachingsgesprekken kunnen keuzes gemaakt worden met betrekking tot het verdere verloop van dit onderzoek, zoals de inhoud van de studiedag.

2.3 De begeleidingsbehoeften

Om het woordenschatonderwijs te verbeteren wil ik het team in beweging krijgen. Hoe pak ik dit aan? Op welke wijze wil het team graag begeleid worden? Er zijn verschillende soorten denkwijzen om veranderingsprocessen te bewerkstelligen. Om dit uit te zoeken maak ik gebruik van de kleurentest (De Caluwé & Vermaak, 2006). Deze test is geadviseerd tijdens de module 'Veranderingsprocessen' en geeft veel informatie over de wijze waarop een team of individu begeleid wil worden. De test onderscheidt vijf betekenissen van veranderen en heeft aan deze betekenissen kleuren (geel, blauw, rood, groen en wit) gekoppeld. Elke kleur hoort bij een achterliggend mensbeeld, gekoppeld aan bestaande literatuur en stromingen. Deze test is afgenomen bij het team van SBO Spinoza. Dit heb ik niet zelf gedaan, maar een andere master SEN student (zie bijlage 4). Uit de uitslag blijkt dat de meeste collega's groendrukdenken (creëer een lerende organisatie) en rooddrukdenken (zorg voor een 'wij staan er samen voor' gevoel) als dominante kleur hebben. Dit betekent dat een verandering op SBO Spinoza het meest succesvol wordt, als het team van elkaar kan leren. Coaching en intervisie zijn daarbij belangrijk. Het is van belang dat er een 'wij staan er samen voor' gevoel gecreëerd wordt en dat de voordelen van de verandering duidelijk zijn (De Caluwé & Vermaak, 2006). Tijdens de studiedag zorg ik ervoor dat het team van elkaar leert en met elkaar kan overleggen, er is niet alleen een instructie waarnaar geluisterd moet worden. Mijn valkuil is dat blauwdrukdenken bij mij de boventoon zou kunnen voeren. Ik wil alles van te voren uitdenken, zodat alles volgens plan verloopt.

Tijdens dit onderzoek staan niet alleen de begeleidingsbehoeften van het team centraal. Ook de individuele begeleidingsbehoeften van de leerkrachten afzonderlijk worden bevraagd. Dit gebeurt via de interviews en de enquêtes (via een oplossingsgerichte strategie).

2.4 Teamleren

Uit de begeleidingsbehoeften van het team van SBO Spinoza blijkt dat een veranderingsproces het best kan verlopen via teamleren. Dit vraagt om betrokken professionals, waarbij het geleerde wordt toegepast in het onderwijs (zie bijlage 2). Een professionele dialoog is daarbij belangrijk, waarbij leerkrachten elkaar niet proberen te overtuigen van het eigen gelijk, maar juist proberen om elkaar te bevragen en elkaar te begrijpen door opvattingen te expliciteren en eventueel te herzien. Ieder teamlid komt namelijk met een eigen mentaal model, en gaat aan de hand van concrete situaties met elkaar in dialoog (Kommers & Dresen, 2010).

Een duidelijk doel is hierbij van belang. Visualisatie is een veelvuldig gebruikt middel om het doel te bereiken. Denk daarbij aan Martin Luther King die met zijn speech "*I have a dream*", een (hernieuwde) start maakte, om het leven van miljoenen mensen te verbeteren. Of aan sporters, die na het behalen van hun ultieme doel, vertellen dat ze de wedstrijd vooraf tot in

de puntjes gevisualiseerd hebben. Om een verandering te bewerkstelligen, zegt Covey (2010): “Begin met het eind voor ogen.”

Mijn doel is om tijdens de uitvoering van dit onderzoek een visie op het gebied van woordenschat te ontwikkelen. Senge (1990) geeft aan dat men door middel van single-, double- en triplelooplearning steeds verder kan bouwen aan een gezamenlijke visie met daaraan gekoppelde doelen. Bij singlelooplearning gaat het er vooral om of de ‘dingen’ goed gaan, terwijl men bij doublelooplearning zich ook afvraagt of men de goede ‘dingen’ doet. Wanneer een organisatie zich afvraagt hoe men beslist wat goed is en op zoek gaat naar de onderliggende waarden spreekt men over triplelooplearning (Senge, 1990; Lingsma, 1999). Tijdens dit onderzoek zal vooral singlelooplearning centraal staan. Wel probeer ik door middel van vragen over het belang van woordenschat het team al na te laten denken over de double- en tripleloop. Dit komt terug tijdens de studiedag.

Ook is aangetoond dat mensen plezieriger en effectiever leren als zowel het denken, het gevoel en de wil worden aangesproken (Korthagen & Evelein, 2009). Om te ontdekken hoe mensen denken over woordenschatonderwijs en wat ze ermee willen, neem ik de Profieltest af (Van der Nulft & Verhallen, 2009). Daarin wordt ook gevraagd om met een frisse blik naar de huidige praktijk van het woordenschatonderwijs te kijken. Op deze manier weet ik of het team klaar is om aan het verandertraject te beginnen. Hieruit vloeien aanknopingspunten voor de studiedag voort.

2.5 Oplossingsgericht coachen

Het team heeft in de kleurentest aangegeven dat ze graag gecoacht willen worden. Als onderliggend model van deze coaching maak ik gebruik van oplossingsgericht werken. Dit is van oorsprong een manier om psychotherapie te geven. De *solution focused approach* is ontwikkeld door Shazer & Berg. Het is een manier om in korte tijd een kleine verandering bij cliënten te bewerkstelligen, waarbij er wordt uitgegaan van alle dingen die al goed gaan. Belangrijk is daarbij een duidelijk doel voor ogen te hebben, door middel van het stellen van toekomstgerichte vragen (Cauffman & Van Dijk, 2009). Het gaat uit van de volgende basisregels:

1. *“Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.*
2. *Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.*
3. *Als iets blijkt te werken leer het van/ aan iemand anders.”* (Cauffman & Van Dijk, 2009, p. 33)

Persoonlijk vind ik oplossingsgericht werken erg fijn. Vaak gaan gesprekken binnen het team over de **on**mogelijkheden van ideeën, plannen of situaties. Oplossingsgericht werken gaat uit van wat wel kan of lukt. Ik merk dat er een open sfeer ontstaat, waarbij naar elkaar geluisterd wordt. Van nature denk ik probleemgericht, wanneer ik bewust oplossingsgericht denk, krijg ik meer energie.

In mijn onderzoek wil ik door oplossingsgerichte coachingsgesprekken met collega's te voeren proberen te achterhalen waar hun begeleidingsbehoeften liggen. Ik maak hierbij gebruik van de 7-stappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009). Tijdens het oefenen van deze coachingsgesprekken heb ik ervaren dat collega's deze manier van coachen erg fijn vinden. Uit de feedback blijkt dat ze tijdens het gesprek ontdekken dat ze meer kunnen dan gedacht. De 7-stappen zijn contact leggen, context verkennen, doelen stellen, sterke punten markeren Woordenschat... de succesfactor!?

en krachtbronnen aanboren, complimenten geven, differentiatiemogelijkheden aanreiken en je op de toekomst oriënteren. Deze stappen hoeven niet perse allemaal in deze volgorde in een coachingsgesprek voor te komen. Daarbij zijn schaalvragen erg geschikt, om een meer gedifferentieerde zienswijze aan te reiken. Op deze manier kan een kleine vooruitgang snel in kaart worden gebracht. Het is vaak een eye-opener dat je niet bij nul hoeft te beginnen. Het is een goede manier om later in het proces te kunnen evalueren.

2.6 Oplossingsgerichte veranderprocessen

Mijn veranderstrategie wil ik graag aan laten sluiten bij mijn oplossingsgerichte aanpak en de mogelijkheid tot teamleren. Reteaming sluit hier bij aan, het is zowel een oplossingsgerichte aanpak als een veranderstrategie. Twaalf logisch op elkaar volgende stappen helpen om ten eerste een visie te bepalen, ten tweede een concreet doel daaruit te filteren en als laatste om het doel te bereiken (Furman & Ahola, 2009).

Ik heb voor reteaming gekozen omdat het ten eerste hoop en optimisme creëert, doordat het doel haalbaar is. Ten tweede omdat het motivatie opbouwt, zonder motivatie zul je het doel niet bereiken (Furman & Ahola, 2009). Ten derde wordt de creativiteit bevorderd (Furman & Ahola, 2009). Bij woordenschatonderwijs is creativiteit van leerkrachten belangrijk, omdat er veel verschillende werkvormen zijn om met woordenschat aan de slag te gaan (Duerings, Van der Linden, Schuurs, & Strating, 2011). Als laatste wordt door reteaming de samenwerking en harmonie tussen mensen versterkt. Men werkt collectief aan de verandering en supportert elkaar. Men heeft elkaar nodig om vooruit te komen (Furman & Ahola, 2009). Het is echt een teamproces (Duerings, Van der Linden, Schuurs, & Strating, 2011). Uit de kleurentest blijkt dat collega's behoefte hebben aan het gevoel samen te werken aan het veranderingsproces. Reteaming sluit hierbij aan en helpt om de studiedag vorm te geven (zie bijlage 13).

2.7 Taalcoördinator

Tot slot wil ik mijn rol als taalcoördinator toelichten. Een taalcoördinator is een ondersteuner van het team, die collega's bezielt en samenbrengt, hen inlicht, het goede voorbeeld geeft en hen helpt in de klas (Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs, 2010). Door middel van dit onderzoek wil ik het team inlichten, ondersteunen en samenbrengen. Daarnaast zal ik zelf het goede voorbeeld moeten geven omtrent woordenschatonderwijs en er actief mee aan de slag gaan, tevens wil ik een vraagbaak zijn voor collega's.

3. Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk zullen de verschillende onderzoeksmethodieken worden toegelicht die in dit onderzoek zijn gebruikt. Tevens worden de ethische aspecten en de kwaliteit van het onderzoek onderbouwd.

3.1 Doel, onderzoeksparadigma en strategie

Het doel van mijn onderzoek is het woordenschatonderwijs op SBO Spinoza in de toekomst te verbeteren. Om dit te bereiken ontwikkel ik in samenspraak met het team een visie en is het van belang dat ik weet welke leerkrachtvaardigheden de leerkrachten al hebben en welke men nog kan ontwikkelen. Dit leidt tot de opzet van een studie- en coachingstraject, waarbij de inzet van verscheidene specialisten binnen de school belangrijk is. Dit sluit aan bij het kritisch-empirisch onderzoeksparadigma, waarbij het doel is te komen tot verbetering en vernieuwing. Mijn rol is naast onderzoeker die van collega, actief betrokkene, de 'intermediair' tussen kennisontwikkeling en handelen en coach in het veranderingsproces (De Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). Ik kies voor de onderzoeksstrategie 'actieonderzoek', omdat dit volgens Schuman (2009) bij uitstek geschikt is voor professionals die een onderzoek in hun eigen beroepspraktijk willen uitvoeren, waarbij het doel is deze te vernieuwen of verbeteren. Dit sluit perfect aan bij mijn onderzoeksvraag. Ook geeft Schuman (2009) aan dat het een cyclisch proces is, wat dynamisch, complex en soms chaotisch verloopt. In mijn onderzoek zal de cyclus meerdere malen worden doorlopen. De ene keer met een betrekkelijk kleine doelstelling, de andere keer met een wat uitgebreidere doelstelling.

3.2 Onderzoeksmethodieken

Ik heb gekozen om de volgende methodieken te gebruiken:

1. Literatuuronderzoek

Om de goede keuzes te kunnen maken qua methodieken en aanpak van mijn onderzoek heb ik (in hoofdstuk 2) literatuuronderzoek gedaan. Ik heb hierbij verschillende (inter)nationale bronnen met elkaar vergeleken.

2. Enquête

-Profieltest (Van der Nulft & Verhallen, 2009, pp. 30-35)

Om de algemene beginsituatie in beeld te brengen en als startpunt voor de studiedag te gebruiken. Op deze manier ontdek ik hoe de houding van het team, t.o.v. het woordenschatonderwijs is. Tevens dient de uitwerking hiervan als introductie van de studiedag.

-Oplossingsgerichte vragenlijst (zie bijlage 5)

Alle deelnemers aan de studiedag vullen aan het einde een enquête in met oplossingsgerichte vragen. Dit geeft mij informatie over de dromen en doelen die ze nastreven, waar ze zichzelf inschalen en waar ze mee aan de slag willen gaan. Uiteindelijk leidt dit tot de eerste aanbevelingen. De uitkomst van deze enquête zal ook in een codeboek weergegeven worden volgens de analysetechniek van Boeije (2005).

3. Interview

-Oplossingsgericht coachingsgesprek; ronde 1 (zie bijlage 7)

Er wordt gebruikgemaakt van een semigestructureerd interview in de vorm van een oplossingsgericht coachingsgesprek. Dit betekent dat er al een (beperkt) aantal vragen of onderwerpen is voorbereid. De volgorde is al bepaald. Er blijft echter veel

ruimte voor flexibiliteit, zodat er ruimte is om aan te sluiten bij het verhaal van de geïnterviewde. De onderwerpen kunnen bijvoorbeeld in een andere volgorde aan bod komen (Kessels, 2012).

Met vier leerkrachten voer ik een oplossingsgericht gesprek om te kijken waar hun ontwikkelbehoeften liggen en waar ze tegenaan lopen wat betreft woordenschatonderwijs. Ik neem de gesprekken op en bewaar deze. Ik verwerk de gegevens in een codeboom (De Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). Dit gebeurt aan de hand van een analysetechniek (Boeije, 2005), waarbij in eerste instantie open gecodeerd wordt. Betekenisvolle fragmenten in het kader van de onderzoeksvraag filter ik uit de gesprekken. De kernwoord(en) die daaruit voortkomen worden in thema's ondergebracht. Dit noemt men axiaal coderen. Tot slot vindt een selectieve codering plaats, waarbij de belangrijkste thema's worden aangegeven.

Ik probeer de leerkrachtvaardigheden en de behoeften van de leerkrachten in kaart te brengen via dit interview. Dit dient als input voor de studiedag.

- Oplossingsgericht gesprek; ronde 2 (zie bijlage 8)

Dit interview zal op dezelfde manier plaatsvinden als bij ronde 1. Het doel van dit gesprek is echter om te achterhalen of het vorige gesprek (bij ronde 1) in combinatie met de studiedag effect heeft gehad. Zijn de leerkrachtvaardigheden toegenomen? De resultaten dienen als input voor eventuele aanbevelingen en voor de volgende teambijeenkomst over woordenschat.

4. Studiedag

Ik wil collega's door middel van coöperatieve werkvormen laten ervaren en bedenken hoe belangrijk woordenschatonderwijs is. De profieltest wordt besproken.

Leerkrachtvaardigheden omtrent woordenschatonderwijs worden aangeboden. Het team krijgt de kans over hun droom en doel na te denken. Op deze manier kan men inschalen waar ze staan en aangeven waar ze op dat moment mee aan de slag willen gaan. Reteaming (Furman & Ahola, 2009) gebruik ik als kader voor de studiedag (Zie bijlage 13).

3.3 Deelnemers en supporters

Per methodiek zijn er andere deelnemers. Bij de enquêtes en de studiedag gaat dit om het gehele team. Bij de interviews gaat het om vier teamleden, die hebben aangegeven mee te willen doen aan dit onderzoek.

Bij dit onderzoek heb ik hulp nodig om te zorgen dat het uitvoerbaar wordt. Ik heb daarbij verschillende supporters (Furman & Ahola, 2009), zoals de werkgroep OIZ, waarin de adjunct-directeur, de orthopedagoog, de internbegeleider, een logopediste, een MI-coach en de taalcoördinator (ik) zijn vertegenwoordigd. Vanuit deze werkgroep is er een overleggroep woordenschat ontstaan, waarin ik samen met de logopediste uit de werkgroep OIZ een plan opstel om het veranderingsproces vorm te geven. Wanneer nodig kan een andere logopediste en de collega met expertise op het gebied van woordenschatonderwijs om hulp gevraagd worden. Wegens een behoorlijke taakbelasting van deze personen zullen zij helaas geen vast lid van de overleggroep zijn. Mijn onderzoek zorgt voor input in de overleggroep en op basis daarvan kan de studiedag worden vormgegeven. Gemaakte keuzes worden in hoofdstuk 4 onderbouwd. Er vindt tijdens elke vergadering van de werkgroep OIZ een terugkoppeling plaats en worden gemaakte keuzes goedgekeurd. Dit

vergroot het draagvlak (en eventuele financiële middelen) voor mijn onderzoek vanuit de 'top'.

3.4 Ethische aspecten

Aandacht hebben voor ethiek is een belangrijk aspect van goed onderzoek. Alle deelnemers aan het onderzoek zijn in principe medeonderzoekers en moeten de ruimte hebben om mee te beslissen over de koers van het onderzoek (De Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). Ik zorg voor wederkerigheid, door op verschillende momenten in het onderzoek de resultaten van de medeonderzoekers koersbepalend te laten zijn. Na de profieltest (Van der Nulft & Verhallen, 2009) kijk ik bijvoorbeeld of het team toe is aan dit veranderingsproces en de profieltest geeft input voor de studiedag.

Voorafgaand aan het onderzoek zal ik alle deelnemers goed informeren over de opzet van het onderzoek. Ik blijf continu transparant.

De vier deelnemers aan het interview hebben zich vrijwillig aangemeld voor het onderzoek. Ze mogen te allen tijde stoppen met hun deelname. Ik vraag vooraf toestemming aan de vier deelnemers om geluidsopnames te maken. Deze worden niet letterlijk uitgeschreven, omdat het aantal deelnemers relatief klein is. Ik wil mogelijke herkenning van personen uitsluiten. De geluidsopnames worden, ter verificatie, twee jaar bewaard, hiervan zijn de deelnemers op de hoogte. Ik heb de interviews afgenomen op tijden dat dit goed uitkomt voor de deelnemers. Denk hierbij aan de gymlestijd door de vakleerkracht of gelijk na schooltijd.

Vertrouwelijkheid en anonimiteit worden gegarandeerd voor alle deelnemers, zowel in het geschreven onderzoek als richting de staf (directeur, adjunct-directeur, internbegeleider en orthopedagoog). De beoordeling tijdens de beoordelingsgesprekken mag hier niet van afhangen. Door de fictieve naam van de school wordt de anonimiteit nog meer gewaarborgd.

Ik streef ernaar om veiligheid voor alle deelnemers te garanderen. De oplossingsgerichte coaching en oplossingsgerichte insteek van de studiedag helpt hierbij, omdat ik uitga van wat er goed gaat. Deelnemers kunnen het ook oneens zijn, zonder dat dit gevolgen voor hen heeft, ze mogen deze mening uiten. Ik zal daarom ook niet oordelend reageren. Mijn houding zal vriendelijk, kritisch, respectvol, geduldig en open zijn. Ik let erop niet belerend over te komen, dit is mij in het verleden verweten en wil ik voorkomen.

Bij het analyseren van de resultaten zal ik dit zo zorgvuldig en neutraal mogelijk doen. Ik besef dat enige mate van subjectiviteit niet te voorkomen is, omdat ik ook deelnemer ben ik dit onderzoek. Om dit tot het minimum te beperken heb ik daarom gekozen om gebruik te maken van codebomen, zoals hierboven omschreven.

Tijdens het literatuuronderzoek zorg ik ervoor zoveel mogelijk bronnen van gerenommeerde auteurs te bestuderen. Ik ga hierbij zorgvuldig om met citaten en het parafraseren van anderen. Ik gebruik daarvoor de APA criteria, zodat de bronnen te achterhalen zijn.

Tot slot wil ik aangeven dat ik met dit onderzoek niet gelijk het maatschappelijk belang zal dienen. De impact zal zich beperken tot de kinderen van SBO Spinoza. Wel hoop ik het professioneel belang van SBO Spinoza te dienen. Zoals in hoofdstuk 1 en 2 is aangegeven werkt een verbeterde woordenschat door in het gehele onderwijs.

3.5 Kwaliteit

De kwaliteit van een onderzoek wordt bepaald door de mate van betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid (Verhoeven, 2011).

Een betrouwbaar onderzoek is vrij van toevallige fouten. In mijn onderzoek heb ik de betrouwbaarheid vergroot door gebruik te maken van meerdere onderzoeksmethodieken (triangulatie). Daarnaast worden de geluidsopnames twee jaar bewaard ter verificatie, dit geldt ook voor alle enquêtes. Hierdoor kan het onderzoek worden herhaald. Bij het analyseren van de resultaten ben ik zo zorgvuldig en neutraal mogelijk geweest, onder andere middels het werken met een codeboom. Tijdens het literatuuronderzoek heb ik bronnen van gerenommeerde auteurs gebruikt. Bij de enquêtes heb ik gebruikgemaakt van een grote steekproef, waardoor de uitkomsten betrouwbaar zijn. Tevens bestaan de enquête- en interviewvragen uit gestandaardiseerde vragen (Verhoeven, 2011). Het geringe aantal interviews met collega's kan een negatieve invloed hebben op de betrouwbaarheid. Normaliter gaat men door met interviewen totdat de interviews geen nieuwe informatie meer opleveren oftewel totdat er saturatie bereikt is (Wouters, 2010). Dit is niet mogelijk in mijn onderzoek, omdat deze dan veel te omvangrijk zal worden.

Een valide onderzoek is vrij van systematische fouten. Wat betreft de interne validiteit kan worden gezegd dat er juiste conclusies kunnen worden getrokken over de onderzochte groep. Ook de begripsvaliditeit is gewaarborgd middels een goede definiëring van de kernbegrippen. Er is dus gemeten wat ik wilde meten in dit onderzoek.

Ook al is dit onderzoek niet 100% betrouwbaar, het is zeer zeker bruikbaar voor SBO Spinoza. Want de school is nauw bij het onderzoek betrokken en er heeft een goede communicatie plaatsgevonden. De conclusies en aanbevelingen vormen input voor het verdere veranderingsproces.

4. Data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk wordt de verzamelde data gepresenteerd en er vindt een analyse plaats van deze data.

4.1 Enquête Profieltest

De collega's hebben de Profieltest ingevuld. Op deze manier wil ik ontdekken hoe het team over woordenschatonderwijs denkt, wat ze willen en of er opvallendheden zijn in de manier waarop ze het aanpakken. Ik heb hierbij onderscheid gemaakt tussen collega's die contact hebben met een klas en collega's die ambulant werken. Op deze wijze kan ik opvallende verschillen eruit filteren. Dit zijn de resultaten per categorie. In bijlage 9 kunt u alle resultaten en een korte toelichting terugvinden. Van de 31 uitgedeelde enquêtes heb ik er 25 teruggekregen. De respons is dus 81%. De resultaten zijn zo voldoende betrouwbaar.

leerkracht nr.	Denken	Doen	Willen
1	6	15	19
2	11	18	8
3	6	17	11
4	6	14	11
5	14	17	9
6	6	16	3
7	6	23	3
8	6	21	3
9	3	18	9
10	0	23	6
11	9	11	9
12	3	19	8
13	3	20	11
14	10	17	9
15	8	8	5
16	0	18	3
17	9	24	16
Gemiddelde	6,24	17,59	8,41

Tabel 1: Resultaten Profieltest leerkrachten.

Ambulant nr.	Denken	Doen	Willen
1	9	-	8
2	-	25	0
3	9	19	9
4	3	18	5
5	15	-	11
6	3	5	0
7	3	30	23
8	3	-	3
Gemiddelde	6,43	19,4	10,3

Tabel 2: Resultaten Profieltest ambulante collega's.

Om het resultaat van de Profieltest uit te zoeken heb ik gebruikgemaakt van Van der Nulft & Verhallen (2009, pp. 33-35).

Zowel de leerkrachten als de ambulante collega's hebben gemiddeld gezien, in het deel 'denken', een open en hoopvolle houding naar woordenschatuitbreiding toe. Het kan alleen maar beter worden met deze opvattingen en instellingen. Het advies is om niet terug te Woordenschat... de succesfactor!?

kijken en optimistisch te blijven. 16% van de collega's is iets minder positief over woordenschatonderwijs, maar zij zien wel mogelijkheden.

Bij het deel 'doen' blijkt dat er voor het team al een aantal aanknopingspunten voor verbetering zitten in het huidige onderwijs. Wanneer men hierop voortbouwt, kan het woordenschatonderwijs daadwerkelijk verbeteren. Bij 24% van de collega's kan nog veel winst behaald worden op het gebied van woordenschatonderwijs. Door het teamleren kunnen zij goed aansluiten bij het proces en leren van andere leerkrachten, die al meer aanknopingspunten voor verbetering bezitten. Ook past de gemiddelde uitslag goed bij mijn oplossingsgerichte aanpak, waarbij men kijkt naar wat er al goed gaat.

Er wordt erg laag gescoord bij vraag 6 (Ik vraag aan de leerlingen: "Wie weet wat dit woord betekent?"). Men geeft aan dit vaak te doen. Dit sluit niet aan bij het viertaktmodel, want daar gebruikt de leerkracht de semantisering om het woord zelf uit te leggen. Op de studiedag wordt daarom de volgende stelling in het programma opgenomen: Het is niet effectief om bij een woordenschatles kinderen te vragen: "Wie weet wat dit woord betekent?". Op deze manier wil ik bereiken dat leerkrachten deze vraag niet meer stellen.

In deel 'willen' geeft 71% van de leerkrachten aan dat ze duidelijke wensen hebben wat betreft woordenschatonderwijs. 29% leerkrachten twijfelt en weet niet precies welke richting ze op willen. Bij de ambulante collega's heeft 75% duidelijke wensen, 12,5% twijfelt en 12,5% geeft in zijn wens aan woordenschatonderwijs minder belangrijk te vinden. Het blijft tijdens de studiedag belangrijk het belang van woordenschatonderwijs te benadrukken. Ik verwacht dat leerkrachten die nu nog twijfelen steeds meer wensen ontwikkelen in samenwerking met de rest van het team.

Voor mijn onderzoek betekenen deze resultaten dat een veranderingsproces over woordenschatonderwijs kans van slagen heeft. Ik kan nu de volgende stappen zetten: de uitvoering van het interview en de voorbereiding voor de studiedag.

4.2 Interview: Oplossingsgericht gesprek; ronde 1

Ik wil met deze oplossingsgerichte gesprekken graag een beeld krijgen van de beginsituatie, welke leerkrachtvaardigheden worden al beheerst en waar liggen de begeleidingsbehoeften. Bij de data-analyse heb ik gebruikgemaakt van een codeboom. Vooral de kijkwijzer van Verhallen (2009, pp. 34-36) heeft mij geholpen om de antwoorden te coderen.

De oplossingsgerichte gesprekken zijn afgenomen bij vier leerkrachten aan de hand van zeven vaste vragen, die als leidraad voor het gesprek gediend hebben. In bijlage 7 kunt u deze vragen terugvinden. In bijlage 14 zijn de antwoorden van deze gesprekken uitgewerkt. Ik zal in deze paragraaf de resultaten weergeven, daarbij worden een aantal vragen aan elkaar gekoppeld.

De collega's geven zichzelf allemaal een voldoende cijfer wat woordenschatonderwijs betreft. Namelijk: 6,5-7, 7, 7-8, 6-7. Er wordt positief gedacht, al zijn de leerkrachten ook kritisch op het woordenschatonderwijs. Dit wordt duidelijk bij het analyseren van de antwoorden van vraag 2-5. Deze vragen heb ik samengevoegd in één geschematiseerde codeboom, waarin in groen is weergegeven wat al goed gaat en in rood wat verbeterd kan worden (zie figuur1). Dit wordt per hoofdcategorie geanalyseerd.

Leerkrachtvaardigheden volgens viertaktmodel	Leerkrachtvaardigheden andere gebieden	Organisatie
<u>Selectie</u> -Improviseren met woorden buiten methode. - Lastig inschatten wat beheerst wordt. - Bij wereldverkenning woorden die niet voorbereid zijn. -Frequentielijsten/overzichtslijsten zodat men weet wat kinderen moeten weten.	<u>Didactisch</u> -Leerlijn taal in mijn hoofd. -Dingen niet te eenvoudig uitleggen > uitdagen. -Alert op mondelinge taalvaardigheid. -Ervaring met taalzwakke kinderen.	<u>Tijd</u> -Veel aandacht voor woordenschatonderwijs (3x). -Tijdgebrek (2x).
<u>Voorbewerking</u>	<u>Pedagogisch</u> -Kinderen gelegenheid geven te antwoorden. -Klimaat realiseren waarin kinderen durven.	<u>Rooster</u> -Rooster niet handig ingedeeld tijdens taallessen. -Woordenschatonderwijs (vaker) inplannen in rooster (2x).
<u>Semantiseren</u> -Visueel maken. -Uitleggen van woorden. -Verbanden leggen d.m.v. woordtrap. -Bewust woorden laten toepassen. -Koppelingen maken tussen woorden. -Vaker woorden spontaan toevoegen.	<u>Organisatorisch</u> -Klassenmanagement.	<u>Methode</u> -Handleiding met werkvormen om met woordenschat bezig te zijn. -Speciale methode voor woordenschatonderwijs. -Huidige methode te weinig woorden (oefeningen) (2x). -Methode gaat vooral passief met woorden aan de gang. -Woordenschatles apart van de rest van de les.
<u>Consolideren</u> -Herhaling tijdens de dag (2x). -Meervoudige intelligentie/coöperatieve werkvormen inzetten (2x). -Terugkoppelen tijdens andere lessen. -Kinderen woorden eigen maken; inslijpen/uitspreken. -Woorden zichtbaar maken (2x). -Vaker herhalen (2x). -Meer coöperatieve werkvormen/meervoudige intelligentie (3x).	<u>Overig</u> -Enthousiasme (2x). -Om hulp durven vragen. -Open staan voor veranderingen.	<u>Overig</u> - Woordenschatonderwijs inzetten bij meerdere vakken. - Koppelen aan een ander vak als spelling. - Doorlopende leerlijn woordenschatonderwijs. -Thematisch werken met het team. -Woordmuur of bord in de klas. -Meer structuur door de school in woordenschatonderwijs. -Interrupties tijdens les zijn storend.
<u>Controleren</u> -Woorden die besproken worden blijven hangen.		

Figuur 1. Codeboom antwoorden interview ronde 1; vraag 1 tot en met 5.

Leerkrachtvaardigheden volgens viertaktmodel

Het blijkt dat de leerkrachten al heel wat vaardigheden toepassen uit het viertaktmodel, vooral bij het onderdeel semantiseren en consolideren. Toch blijkt ook dat de leerkrachten niet benoemen dat ze daadwerkelijk met semantiseren en consolideren bezig zijn. Er is een kans dat ze onbewust bekwaam zijn bij deze vaardigheden, daarom verdient het semantiseren en consolideren zeker aandacht op de studiedag. Bij het onderdeel selectie zijn er veel vragen van leerkrachten, terwijl de leerkrachten geen/weinig vaardigheden benoemen uit het onderdeel controleren. De conclusie die ik hieruit trek, is dat ondanks de vele genoemde vaardigheden, de leerkrachten baat kunnen hebben bij de introductie van het viertaktmodel.

Leerkrachtvaardigheden andere gebieden

Deze vaardigheden zijn ondersteunend om het woordenschatonderwijs te verbeteren. Voor het veranderingsproces zijn het enthousiasme, het om hulp durven vragen en het openstaan voor veranderingen zeker een pre.

Organisatie

De leerkrachten geven aan nog veel te missen in de organisatie, qua woordenschatonderwijs. Ze zouden graag meer tijd willen hebben voor woordenschatonderwijs, het liefste door dit op het lesrooster te plaatsen. Ook zijn er bijvoorbeeld twijfels over de huidige taalmethode. Deze aandachtspunten worden niet verwerkt in de studiedag, omdat die zich voornamelijk op de leerkrachtvaardigheden van het viertaktmodel richt. Ze zullen wel meegenomen worden in de aanbevelingen.

Het belang van woordenschatonderwijs wordt aan het einde van het gesprek door de helft van de deelnemers expliciet benadrukt. Alle deelnemers geven aan dat ze gesprekken fijn hebben gevonden. Dit is fijn om te weten.

4.3 Studiedag

De Profieltest en de eerste ronde van het interview hebben gediend als input voor de studiedag. Het viertaktmodel komt daardoor bijvoorbeeld aan bod, waarbij de werkgroep OIZ heeft gekozen om het selecteren, voorbereiden en semantiseren uitgebreid aan bod te laten komen. Hiermee wordt in de praktijk aan de slag gegaan. Er is voor deze onderdelen gekozen om vanaf het begin te beginnen. Het consolideren en controleren wordt kort aangestipt. De precieze invulling van de studiedag staat in de hand-out (zie bijlage 10). De wijze waarop deze studiedag oplossingsgericht is aangepakt is omschreven in bijlage 13. Een van de eerste opdrachten van de studiedag is in teams het belang van woordenschatonderwijs opschrijven. Het vaakst worden de communicatie en het contact met anderen, het begrijpen van de wereld, het begrijpen van teksten en het is een basis voor alles genoemd (zie bijlage 16).

De studiedag heeft aangetoond dat teamleren werkt. De inzet van het team tijdens de studiedag is bijzonder hoog. Dit merk ik aan het enthousiasme waarmee alle opdrachten zijn gemaakt. Leerkrachten hebben na afloop aangegeven dat ze de opzet van deze studiemiddag als bijzonder fijn hebben ervaren. Omdat er praktijkgericht samengewerkt is en men het werken in teams prettig vindt.

4.4 Oplossingsgerichte vragenlijst afsluiting studiedag

Aan het einde van de studiemiddag hebben 23 van de 24 aanwezigen de enquête (zie bijlage 6) ingevuld en ingeleverd. De respons is 96%, hierdoor is de analyse betrouwbaar.

De eerste vraag van de enquête is: "Omschrijf je droom voor woordenschatonderwijs!". De antwoorden op deze vraag lijken erg veel op de antwoorden op de tweede vraag: "Wat zou het gezamenlijk doel volgens jou moeten zijn?". Deze zijn samen verwerkt in een codeboom (figuur 2).

De antwoorden zijn in te delen in drie categorieën. Er volgt een analyse van de punten die door meerdere collega's aangegeven zijn. Het team wil graag dat de woordenschat van kinderen uitgebreid wordt. Ze hopen dat kinderen daardoor beter kunnen communiceren en zelfredzamer worden. Ze zien graag dat het woordenschatonderwijs spelenderwijs en op een

uitdagende manier aangeboden wordt. Maar liefst 43% geeft aan de viertaktmethode daarbij in te willen zetten. Van de werkgroep OIZ verwachten ze dat er een visie ontwikkeld wordt, waarbij iedereen dezelfde richting opgaat wat betreft woordenschatonderwijs. Het woordenschatonderwijs ziet men het liefst dagelijks of in ieder geval meerdere keren per week ingepland worden op het rooster.

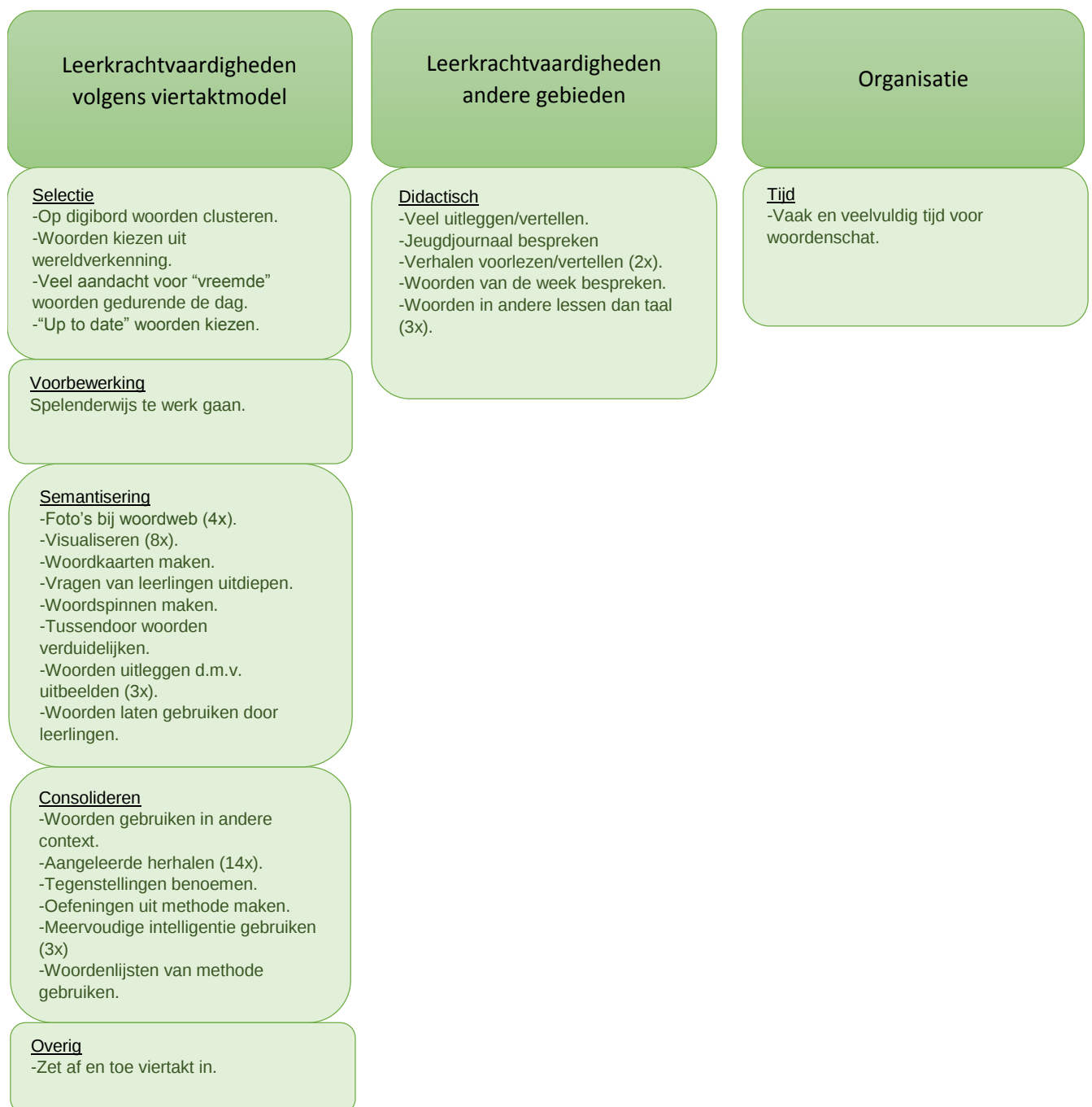

Figuur 2. Droom en gezamenlijk doel woordenschatonderwijs SBO Spinoza.

78% van de deelnemers geeft een voldoende cijfer. Gemiddeld geven de deelnemers het cijfer 6,3. Dit geeft aan dat men al positief tegen het woordenschatonderwijs aankijkt. Dit sluit aan bij de profieltest en het eerste interview.

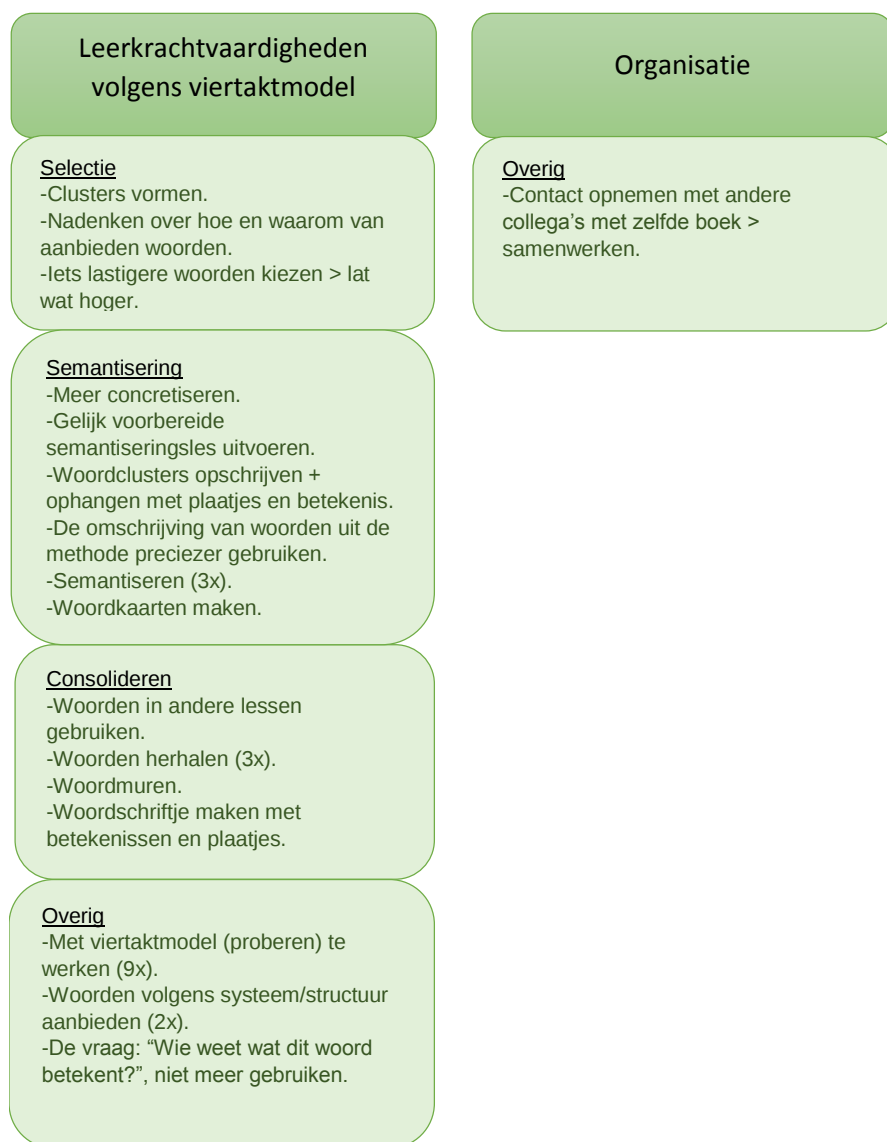
Cijfer:	Aantal mensen dat dit cijfer geeft:
4	1
5	4
6	6
6,5	1
7-	1
7	8
7,5	1
8	1
Gemiddeld	6,3

Tabel 3: Cijfer huidige woordenschatonderwijs team.

Figuur 3. Codeboom: Wat doe je al en wil je behouden?

Uit figuur 3 blijkt dat de deelnemers al heel veel leerkrachtvaardigheden volgens het viertaktmodel beheersen. De leerkrachtvaardigheden visualiseren (52%) en het herhalen van de aangeleerde woorden (61%) springen eruit. De enquête geeft geen inzicht in hoe vaak ze deze leerkrachtvaardigheden uitvoeren.

Figuur 4. Codeboom: Wat gaat het team na de studiedag anders doen?

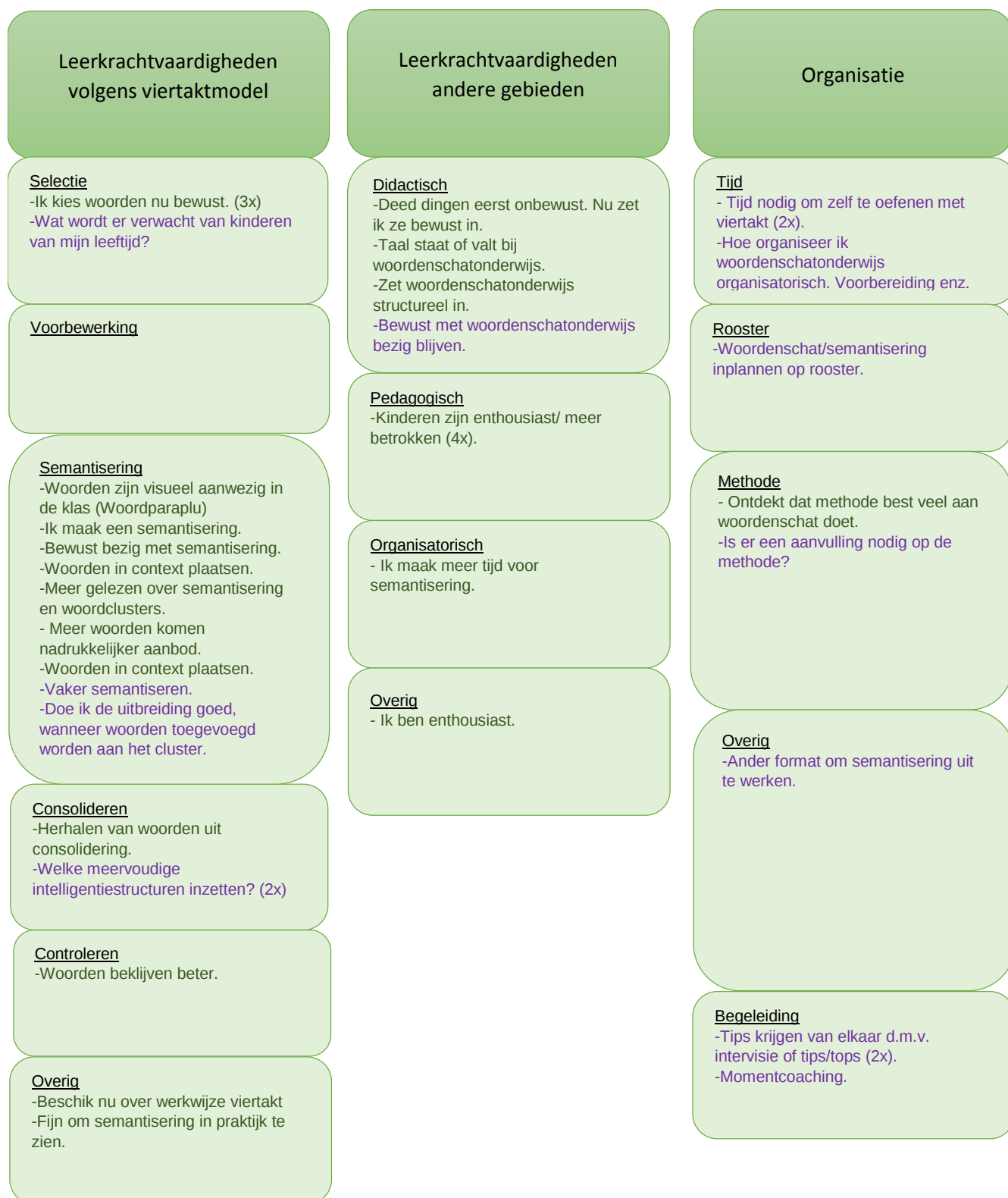
Het valt in figuur 4 op dat 39% van de deelnemers aangeeft na de studiedag met de viertakt te gaan werken. Daarbij geeft 17% te willen starten met het toepassen van de semantiseren. De andere leerkrachten willen kleinere onderdelen van het viertaktmodel in hun lessen gaan inzetten.

4.5 Interview: Oplossingsgericht gesprek; ronde 2

Tot slot heb ik een tweede oplossingsgericht gesprek gevoerd met de vier deelnemers. Het doel van dit gesprek is om te kijken of de leerkrachtvaardigheden zijn toegenomen. Tevens hoop ik de (begeleidings)behoeften van de leerkrachten in kaart te kunnen brengen. Tijdens dit interview is opnieuw gebruikgemaakt van vaste vragen (zie bijlage 8). De uitwerking van de gesprekken staat in bijlage 15.

Ik begin met de analyse van de antwoorden van vraag 1, 3, 4 en 5, deze staan in figuur 5. De kleur groen geeft daarbij de punten weer, waarvan de leerkrachten aangeven dat deze

verbeterd zijn. De kleur paars geeft de punten weer die ze willen verbeteren of wat ze nodig hebben om te verbeteren.

Figuur 5. Codeboom antwoorden interview ronde 2; vraag 1, 3, 4, 5.

De analyse vindt opnieuw plaats aan de hand van de hoofdcategorieën.

Woordenschat... de succesfactor!?

Leerkrachtvaardigheden volgens viertaktmodel

Tijdens de analyse van figuur 5 valt mij ten eerste op dat de vier leerkrachten de termen uit het viertaktmodel gebruiken. Dit in tegenstelling tot de eerste ronde. De leerkrachten geven aan bewust bezig geweest te zijn met het selecteren van woorden en men geeft aan veel gewerkt te hebben met de semantisering. Twee leerkrachten geven aan graag informatie te krijgen over de inzet van meervoudige intelligentie bij het consolideren.

Leerkrachtvaardigheden andere gebieden

Het valt mij op dat alle vier de leerkrachten aangeven dat de kinderen enthousiaster/meer betrokken zijn.

Organisatie

Tevens valt me op dat er veel minder organisatorische punten worden genoemd die verbetering nodig hebben dan in de eerste ronde. De vraag is dan of deze organisatorische punten niet meer noodzakelijk zijn of dat ze alleen minder belangrijk zijn geworden. Twee leerkrachten geven aan dat ze nog tijd nodig hebben om het viertaktmodel beter te gaan beheersen.

	Gespreksronde 1	Gespreksronde 2
Leerkracht 1	6,5 - 7	8-
Leerkracht 2	7	8-
Leerkracht 3	7 - 8	8
Leerkracht 4	6 - 7	6 - 7

Tabel 4. Punten voor woordenschat ronde 1 en ronde 2.

Drie leerkrachten geven zichzelf een hoger cijfer dan de vorige keer (zie tabel 4). Het is duidelijk dat deze leerkrachten zich competentier voelen wat woordenschatonderwijs betreft. De vierde leerkracht geeft aan nog meer tijd nodig te hebben om zichzelf een hoger cijfer te durven geven.

Wederom geeft iedereen individueel aan een goed gevoel te hebben bij de gevoerde gesprekken. De leerkrachten geven aan dat het zorgt voor meer bewustzijn. Het is goed om gedwongen te worden na te denken over woordenschatonderwijs en dit onder woorden te brengen.

Concluderend kan worden gezegd dat er veel ontwikkelingen in gang zijn gezet op SBO Spinoza. De leerkrachtvaardigheden zijn toegenomen. Het teamleren blijkt een effectieve werkwijze. Het oplossingsgericht coachen leidt tot een bewustere aanpak van woordenschatonderwijs. En de ontwikkelingsbehoeften zijn in kaart gebracht.

5. Beantwoording van de onderzoeksvraag

In dit hoofdstuk bekijk ik kritisch de uitkomsten van dit onderzoek in relatie tot de onderzoeksvraag uit de aanleiding en probleemstelling. Wat heeft het onderzoek opgeleverd voor mijn praktijk en wat zijn de aanbevelingen voor het vervolg. Tevens geef ik aan wat de sterke kanten en de beperkingen van dit onderzoek zijn.

5.1 Conclusies ten aanzien van de praktijk in relatie tot de theorie

Ik zal de conclusies bespreken aan de hand van de kernbegrippen van de onderzoeksvraag.

Mijn onderzoeksvraag luidt als volgt:

Ik onderzoek welke leerkrachtvaardigheden (een groep van) leerkrachten beheersen en waar de ontwikkelingsbehoeften liggen met betrekking tot woordenschatonderwijs, zodat ik als taalcoördinator deze ontwikkelingsbehoeften kan coachen, zowel individueel als via teamleren, gebruikmakend van een oplossingsgerichte strategie, teneinde het woordenschatonderwijs in de toekomst te verbeteren op SBO Spinoza.

Leerkrachtvaardigheden

In dit onderzoek zijn de leerkrachtvaardigheden gekoppeld aan het viertaktmodel van Verhallen en Verhallen uit 1994 (Verhallen, 2009). Het viertaktmodel is een *evidence-based* aanpak, die voldoet aan de kenmerken van effectief woordenschatonderwijs (Vernooij, 2011). Bij de Profieltest (Van der Nulft & Verhallen, 2009) blijkt dat de meeste leerkrachten al een aantal waardevolle vaardigheden bezitten om het woordenschatonderwijs te kunnen verbeteren. Dit wordt bevestigd door het eerste interview, alle leerkrachten geven het woordenschatonderwijs een voldoende. De termen van het viertaktmodel worden echter niet benoemd. Leerkrachten lijken onbewust te zijn van hun handelen. De inzet van de studiedag wordt de introductie van het viertaktmodel. In de enquête van de studiedag blijkt opnieuw dat er al een aantal vaardigheden van het viertaktmodel beheerst worden, vooral het visualiseren en het herhalen van de aangeleerde woorden worden herhaaldelijk aangegeven. Ook geven de leerkrachten na de introductie van het viertaktmodel aan, dat ze (onderdelen van) het viertaktmodel in gaan zetten in hun lessen. Bij de tweede ronde interviews blijkt dat de leerkrachten de termen van het viertaktmodel gebruiken. Ze hebben vooral de woorden bewust geselecteerd en de semantisering in de lessen toegepast. Alle vier de leerkrachten geven aan dat de kinderen meer betrokken en enthousiaster zijn tijdens het woordenschatonderwijs. Drie leerkrachten voelen zich competentier wat woordenschatonderwijs betreft. De leerkrachtvaardigheden zijn vergroot.

Teamleren

Het blijkt dat mensen effectiever en plezieriger leren als het denken, de wil en het gevoel worden aangesproken (Korthagen & Evelein, 2009). Uit de Profieltest, het eerste interview en de enquête blijkt dat leerkrachten al positief tegen het woordenschatonderwijs aankijken. De leerkrachten hebben duidelijke wensen en een open, hoopvolle houding naar woordenschatonderwijs toe. De leerkrachten zijn al betrokken bij het onderwerp. Door aan het begin van de studiemiddag het belang van woordenschatonderwijs door de teams te laten omschrijven is het doel van de studiedag gelijk duidelijk. Dit leidt uiteindelijk tot een gezamenlijke visie (Senge, 1990).

Teamleren vraagt om betrokken professionals (Kommers & Dresen, 2010). De inzet van het Woordenschat... de succesfactor!?

team tijdens de studiedag is bijzonder hoog, dat blijkt uit het enthousiasme en de opmerkingen die vanuit het team na afloop gemaakt zijn. Men heeft het als een bijzonder fijne studiemiddag ervaren. De praktijkgerichte samenwerking en het werken in teams zijn daarbij als pluspunten benoemd. De kleurentest (De Caluwé & Vermaak, 2006) heeft uitgewezen dat de leerkrachten op SBO Spinoza graag in een team leren, de studiedag heeft aangetoond dat dit werkt, zeker gezien de resultaten bij de leerkrachtvaardigheden.

Oplossingsgericht coachen

Doordat het team al duidelijke wensen en een open, hoopvolle houding heeft naar het woordenschatonderwijs toe vind ik het gemakkelijker om in te steken op een positieve, oplossingsgerichte aanpak. Hierboven heb ik omschreven, dat deze oplossingsgerichte aanpak heeft gewerkt bij het team. Reteaming (zie bijlage 13) heeft mij geholpen de studiedag oplossingsgericht te maken.

Tijdens het interview hebben de deelnemers aangegeven, dat ze een goed gevoel bij de gevoerde gesprekken hebben. De oplossingsgerichte coachingstechniek via de 7-stappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009), heeft hen gedwongen na te denken over woordenschatonderwijs en dit onder woorden te brengen. De oplossingsgerichte aanpak blijkt dus ook individueel te werken.

Ontwikkelingsbehoeften

Naast de bovengenoemde geboekte vooruitgang blijven er nog ontwikkelingsbehoeften over. Op leerkrachtniveau wil men graag uitleg over hoe men meervoudige intelligentie in kan zetten tijdens het consolideren, wil men de semantisering vaker toepassen en wil men weten of de semantisering goed uitgevoerd wordt. Ook wil men weten wat de kinderen nu precies moeten beheersen. Er wordt benadrukt dat men bewust met het woordenschatonderwijs moet blijven werken.

Organisatietechnisch verwacht het team van de werkgroep OIZ dat er een eenduidige visie ontwikkeld wordt en dat ervoor gezorgd wordt dat het team dezelfde richting op gaat wat betreft woordenschatonderwijs. Leerkrachten vragen om tijd om zich het viertaktmodel eigen te maken, het inplannen van woordenschatonderwijs op het lesrooster en het woordenschatonderwijs uit de methode te analyseren. Qua begeleiding wil men graag tips en tops uitwisselen en coaching, bijvoorbeeld door momentcoaching.

Tot slot

Hoewel de resultaten van het verbeterde woordenschatonderwijs nog niet meetbaar zijn op de Citotoets (Verhallen, 2009), zijn de leerkrachtvaardigheden wel zichtbaar verbeterd. Ik heb goede hoop dat de resultaten in de toekomst zullen verbeteren.

5.2 Aanbevelingen

In dit kopje reik ik aanbevelingen aan om het woordenschatonderwijs op SBO Spinoza verder te vergroten.

Het blijkt dat teamleren een goed middel is om het team van SBP Spinoza te laten leren. Ik vind het belangrijk om in de toekomst gebruik te blijven maken van deze methode. Er wordt door het team aangegeven dat men graag een gezamenlijke visie wil wat betreft woordenschatonderwijs. Volgens Senge (1990) wordt de visie via single- double- en triplelooplearning steeds verder ontwikkeld. Dit kan bereikt worden door teamleren, waarbij de professionele dialoog (Kommers & Dresen, 2010) gaande wordt gehouden. Een mogelijkheid is om tijdens de eerste teambijeenkomst rondom woordenschatonderwijs de

leerkrachten elkaars dromen en gezamenlijke doelen te laten bekijken. Dan kan men in teams de belangrijkste kenmerken aangeven. Zo kan beetje bij beetje de gezamenlijke visie ontwikkeld worden.

Volgend schooljaar is het belangrijk een vervolgstudiedag in te plannen, zodat het consolideren uitgediept kan worden, dit kan dan gekoppeld worden aan meervoudige intelligentie. Tegelijkertijd kunnen tips en tops uitgewisseld worden wat betreft het selecteren en het semantiseren.

Praktisch gezien zal de taalmethode onder de loep genomen moet worden. Voldoet deze wat betreft woordenschatonderwijs. Er kan dan een afweging gemaakt worden of het in orde is, of er eventuele aanvullingen nodig zijn of dat de methode vervangen zou moeten worden. De mogelijkheid om woordenschatonderwijs afzonderlijk op het lesrooster te plaatsen wordt regelmatig door leerkrachten genoemd, zodat het belang van woordenschatonderwijs benadrukt wordt. Zeker omdat leerkrachten aangeven dat ze tijd te kort komen om het woordenschatonderwijs goed uit te voeren.

Ik heb dit verandertraject begeleid als taalcoördinator. In bijlage 1 is gebleken dat mijn rol als taalcoördinator niet helemaal duidelijk is. Het is belangrijk dat de rol van taalcoördinator uitgekristalliseerd wordt, zodat het duidelijk is wie er verantwoordelijk is voor dit veranderingsproces. Ook zullen er mogelijkheden gecreëerd moeten worden om verder vorm te geven aan dit veranderingsproces.

5.3 Sterke kanten en beperkingen van dit onderzoek

Het teamleren en de oplossingsgerichte aanpak van dit onderzoek blijken voor een goed effect te zorgen. Toch wil ik aangeven dat ik, naar mijn idee, iets teveel methodieken heb verwerkt in dit onderzoek. Wanneer ik het onderzoek herhaal, zal ik het teamleren tijdens de studiedag en de enquête wel uitvoeren, maar niet uitwerken in het onderzoek. Ik wil dan de nadruk leggen op de oplossingsgerichte coaching, zodat ik de mogelijkheid heb om meer leerkrachten te interviewen. Ik denk dat dit meer structuur in mijn onderzoek brengt en dat de antwoorden hierdoor betrouwbaarder worden. Conclusies zijn hierdoor nog gemakkelijker te trekken.

Tevens wil ik aangeven dat vraag 1 en 2 van de studiedag (zie bijlage 6) niet goed gekozen zijn. De antwoorden komen teveel overeen, terwijl ik wel een duidelijk verschil beoog.

6. Evaluatie en reflectie

Deze evaluatie en reflectie sluiten aan bij hoofdstuk 5, waar ik de inhoud van dit onderzoek geëvalueerd heb. In dit hoofdstuk komt de nadruk te liggen op wat dit onderzoek voor mijn ontwikkeling betekend heeft. Dit koppel ik aan mijn doelen uit mijn POP (zie voorwoord).

Het is lastig om een onderzoekonderwerp te kiezen, waarbij ik een begeleidende rol kan vervullen. Op SBO Spinoza heeft er net een uitgebreid veranderingsproces plaatsgevonden, geïnitieerd door twee Master SEN-studenten. Wanneer woordenschatonderwijs tekort blijkt te schieten is de keuze snel gemaakt. Dit is een onderwerp, waarbij de praktijksituatie vraagt om verbeteringen. Vanuit mijn rol als taalcoördinator liggen hier kansen voor mij.

Door me in te lezen in de theorie wordt het belang van goed woordenschatonderwijs nog meer verduidelijkt. Het blijkt dat goed woordenschatonderwijs noodzakelijk is voor (school)succes (Verhallen, 2009). Mijn drijfveer om het woordenschatonderwijs op SBO Spinoza te verbeteren is om de kansen van de leerlingen, die al een achterstand hebben, te vergroten.

Tijdens het lezen van de literatuur heb ik ontdekt dat ik het erg lastig vind om daarin keuzes te maken. Ik ben perfectionistisch en wil graag alles weten. Over woordenschatonderwijs en het begeleiden van veranderingsprocessen is zoveel literatuur geschreven, dat dit nooit allemaal te lezen is. Dit maakte dat ik me erg onzeker gevoeld heb en dat het veel tijd gekost heeft om het onderzoek op te starten.

Ik weet vanaf het begin van deze studie dat ik een denker ben. Ik heb altijd gedacht dat dit een kwaliteit is. Het zorgt ervoor dat ik goed kan analyseren. Tijdens dit onderzoek heb ik gemerkt dat het ook een valkuil is. Het duurt altijd erg lang om de zaken op een rijtje te zetten. Het helpt mij wel om tegenover anderen mijn gedachten uit te spreken, zodat ik geholpen wordt om beslissingen te nemen. Daarna kan ik pas aan de gang.

Tijdens dit onderzoek (en deze studie) ben ik heel anders over veranderingen gaan denken. In het verleden ben ik 'verandermoe' geweest. Nu zie ik het als een kans om te leren en vooruit te komen (zie bijlage 2). Stilstaan is achteruitgaan. Ik moet daarbij wel oppassen dat ik tijdens het analyseren van de huidige situatie, niet overal onderwerpen zie die verbeterd moeten worden. Het blijft belangrijk om keuzes te maken (Van den Branden, 2010). Ik zal de werkgroep OIZ vragen om mij te helpen daarin de juiste keuzes te maken. Ik verplicht mezelf om binnen mijn cirkel van invloed (Covey, 2010) te werken. Dit heb ik nodig omdat ik me anders overal bij betrokken voel. Ik merk dat dit gemakkelijker gaat sinds ik moeder ben geworden en parttime werk. Ik moet nu keuzes maken, omdat ik niet meer alles kan. Het moederschap heeft mij ook zeker geleerd om prioriteiten te stellen. Dit werkt door in mijn werk. Ik ben nu veel bewuster bezig om het onderwijs te bekijken vanuit de leerling in plaats vanuit de leerkracht. In het nieuw op te stellen taalbeleidsplan zal ik alle gestelde doelen ook koppelen aan doelen voor de leerling (zie bijlage 1).

Tijdens dit onderzoek zijn mijn kwaliteiten als coach niet onderzocht. Toch wil ik deze niet onbelicht laten. De allereerste vraag van het interview is een schaalvraag. Ik heb de leerkrachten deze vraag, na een korte inleiding gesteld. Daarbij heb ik ze niet eerst laten verwoorden wat de gewenste situatie is. Dit heb ik bewust gedaan, omdat ik ze zonder de kennis van de studiedag niet teveel wilde vastpinnen op een bepaalde situatie. Als feedback

kreeg ik van een leerkracht terug dat zij het fijner had gevonden om die situatie wel eerst te omschrijven. Dit geeft haar de kans goed na te denken over het woordenschatonderwijs en maakt het daarna gemakkelijker om koppelingen te maken naar de nog te zetten stappen. Een volgende keer zal ik dus eerst vragen om de gewenste situatie te schetsen.

Zelf merk ik tijdens de gesprekken dat ik het soms lastig vind om in te schatten wanneer ik eventueel wel een tip of suggestie kan geven. Er valt, volgens mij, nog tijdswinst te behalen bij de semantisering, maar dit blijkt niet uit de coachingsgesprekken. Leerkrachten zijn zich hier niet van bewust. Kan ik die tip geven in een oplossend gesprek of niet? De theorie leert dat dit af en toe kan, maar dat er dan altijd meerdere suggesties gegeven moeten worden (Cauffman & Van Dijk, 2009). Dit punt houd ik in mijn achterhoofd voor een volgende studiedag. Ik heb het niet bij de aanbevelingen gezet, omdat het niet naar voren kwam tijdens een van de gebruikte methodieken.

Het is fijn om te merken dat de leerkrachten alle coachingsgesprekken fijn en ondersteunend vinden. Ik beheers de 7-stappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009) goed. Ik let er wel op nog meer complimenten te geven. Tevens hebben de gesprekken ook het gewenste resultaat opgeleverd. Ik kan nu stellen dat ik competent ben in de samenwerking met collega's. De doelstelling 'Ik kan collega's zo begeleiden dat ze zich fijn bij mij voelen en bij mij langs durven komen op het moment dat ze vragen hebben of tegen problemen aanlopen', heb ik behaald. Al geldt natuurlijk dat ik nog lang niet uitgeleerd ben.

Dit onderzoek heeft er ook toe geleid dat ik didactisch competent ben op het gebied van woordenschatonderwijs. Gedurende het onderzoek ben ik daar steeds meer in gegroeid. Voor mij is het echt een *eye-opener* geweest dat de vraag: "Wie weet wat dit woord betekent?" niet het gewenste effect heeft. Ik vermijd deze vraag nu. De inzet van het viertaktmodel heeft er toe geleid dat de leerlingen veel enthousiaster meedoen. Veel kinderen steken hun vinger op en in de middag weten ze nog steeds welke woorden aangeboden zijn. Ik vind het erg belangrijk dat mijn onderwijs de kinderen bereikt en ben daar nu veel bewuster mee bezig. Ook buiten het woordenschatonderwijs.

Dit veranderproces heeft mij geholpen om het doel uit mijn POP 'Ik kan leiding geven aan schoolontwikkeling; beleid maken en invoeren' te bereiken. Door middel van de studiedag, de interviews en de enquête, is het gelukt de leerkrachtvaardigheden te vergroten. Daarbij heeft de theorie over het teamleren, oplossingsgerichte veranderprocessen en oplossingsgerichte coaching zeker geholpen. Ik ben nu in staat om die theorie toe te passen. Ik ben er nog niet. De visie moet nog verder uitgewerkt worden. Ik wil daarvoor de teambijeenkomst gebruiken. Daarbij ben ik me er wel van bewust dat dit pas een eerste aanzet is tot de visie. Via single-, double- en triplelooplearning (Senge, 1990) kan dit gerealiseerd worden. Ik vind het erg belangrijk om met het team na te denken over de onderliggende waarden van SBO Spinoza. Op die manier kan de visie voor woordenschatonderwijs ook een visie zijn voor andere vakken en het handelen binnen school. Het uiteindelijke doel blijft voor mij: "(School)succes voor elk kind!"

Nawoord

Elke toets is voor mij een hele strijd, waarbij ik dagen kan nadenken, lezen en schrijven. Het levert mij elke keer weer een stukje meer inzicht op, zowel op professioneel als op persoonlijk vlak. Ik kan dit niet zonder hulp van mijn critical friends en studiebegeleider, die mij stimuleren om verder te denken en daarom wil ik hen dan ook van harte bedanken. Verder wil ik het team van SBO Spinoza bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Ook de hulp van mijn man en familie is een grote steun. De weken voor de inleverdatum heb ik extra oppas en hulp om te zorgen dat ik fulltime met mijn studie bezig kan zijn. Als laatste wil ik mijn zoon noemen, die zorgt voor inspiratie.

Bedankt!

Bibliografie

- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Meppel: Boom.
- Bolhuis, S. (2009). *Leren en veranderen*. Bussum: Coutinho.
- Cauffman, L., & Van Dijk, D. J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Claasen, W., De Bruïne, E., Schuman, H., Siemons, H., & Van Veldhoven, B. (2009). *Inclusief bekwaam. Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs* (Vol. LEOZ 4). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Claasen, W., De Bruïne, E., Schuman, H., Siemons, H., & Van Velthooven, B. (2009). *Inclusief bekwaam; Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Covey, S. (2010). *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap* (47 ed.). Amsterdam: Business Contact.
- CPS. (2007). *Quickscan 'Taal in kaart'*. CPS Talencentrum, effectief taalbeleid.
- De Caluwé, L., & Vermaak, H. (2006). *Leren veranderen, Een handboek voor de veranderkundige*. Deventer: Kluwer.
- De Jong, P., & Berg, I. K. (2001). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt Assessment.
- De Kock, S. (2013). *Toets 3 Onderzoeksvoorstel*. Steenbergen.
- De Kock, S. (2013). *Toets 6 Senthese: Me, Myself... Who am I?* Steenbergen.
- De Lange, R., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Duerings, J., Van der Linden, B., Schuurs, U., & Strating, H. (2011). *Op woordenjacht. Creatief en effectief werken aan woordenschatuitbreiding*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Furman, B., & Ahola, T. (2009). *Reteaming. Oplossingsgericht werken als veranderstrategie*. Barneveld: Nelissen.
- Groeneweg, B. (z.d.). *De verklaring van Salamanca*. Opgeroepen op mei 24, 2014, van Inclusie Zeeland: <http://www.inclusiezeeland.nl/infosalamanca.html>
- Hanekamp, H. (2012, juli 17). *You Tube*. Opgeroepen op april 8, 2014, van De cirkel van invloed- Stephen Covey: <https://www.youtube.com/watch?v=brEVYqZGUL4>
- Inspectie van het Onderwijs. (2009). *Toezichtkader 2009; primair onderwijs/ voortgezet onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Jespers, H. (2013, maart 19). *Module Leiding geven aan verandering. Bijeenkomst 1*. Bergen op Zoom.

- Johnson, S., & Blanchard, K. (1998). *Wie heeft mij kaas gepikt? Omgaan met veranderingen zakelijk en privé*. Amsterdam/Antwerpen: Business Contact.
- Kagen, S., & Kagen, M. (2006). *Het complete MI boek*. Eindhoven: Bazalt.
- Kessels, M. (2012, oktober 03). *Onderzoekbijeenkomst 4; Methoden van dataverzameling*. Opgeroepen op augustus 1, 2014, van portal.fontys.nl: https://portal.fontys.nl/instituten/oso/_layouts/OSSSearchResults.aspx?k=Onderzoek+bijeenkomst%204%20Methoden%20van%20dataverzameling&cs=Deze%20site&u=https%3A%2F%2Fportal.fontys.nl%2Finstituten%2Foso
- Kommers, H., & Dresen, M. (2010). *Teamwerken is teamleren? Vormgeven en ontwikkelen van teams in het onderwijs*. Heerlen: Ruud de Moor Centrum.
- Korthagen, F., & Evelein, F. (2009). Presence in onderwijs. Gewaarzijn van denken, voelen en willen in het hier-en-nu, als basis voor professioneel handelen. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*(30(1)), 13-21. Opgeroepen op juli 31, 2014, van www.verschillenalskansen.nl: www.verschillenalskansen.nl/userfiles/korthagenprecenseinonderwijs.pdf
- Lingsma, M. (1999). *Aan de slag met teamcoaching*. Soest: Nelissen.
- National Reading Panel. (2014, mei 14). *Teaching children to read: An evidence-based assessment of scientific research literature on reading and its implications for reading instruction. Chapter 4 part 1: Vocabulary instruction (Blz. 4.15-4.33)*. Opgeroepen op augustus 10, 2014, van Eunice Kennedy Shriver National Institute of Child Health and Human Development: <http://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/nrp/Documents/report.pdf>
- Onderwijsraad. (2011, mei 4). *Passend onderwijs voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte*. Opgeroepen op augustus 9, 2014, van www.onderwijsraad.nl: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2011/passend-onderwijs-voor-leerlingen-met-een-extra-ondersteuningsbehoefte/item262>
- Over binden, boeien en bezielen*. (z.d.). Opgeroepen op april 4, 2014, van 123management: http://123management.nl/0/030_cultuur/a300_cultuur_04_bindenboeienbezielen.html
- Quaijtaal, K. (2013). *Schoolgids 2013-2014*. Bergen op Zoom: SBO de Driemaster.
- Rijksoverheid. (z.d.). *Passend onderwijs van schooljaar 2014-2015*. Opgeroepen op juli 31, 2014, van www.rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/passend-onderwijs-vanaf-schooljaar-2014-2015>
- Senge, P. (1990). *The fifth discipline; the art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday Currency.
- Unesco. (1994, juni 7-10). *The Salamanca Statement. On principles, policy and practice in special needs education*. Opgeroepen op juli 14, 2014, van www.unesco.org/education: http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF
- Van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Leuven/Den Haag: Acco.

- Van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Van der Nulft, D., & Verhallen, M. (2009). *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het basisonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Van Driel, J. (2012, mei). *Een schat aan woorden...* Opgeroepen op oktober 28, 2013, van www.hbokennisbank.uvt.nl: <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=8904>
- Verbiest, E. (2002). *Collectief leren, professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling, facetten van professionele leergemeenschappen oratie Fontys Hogescholen*. Tilburg.
- Verhallen, M. (2009). *Meer en beter woorden leren*. Den Haag: PO Raad.
- Verhallen, M. (2012). *Handreiking basiswoordenschat*. Opgeroepen op september 17, 2013, van Logo 3000: <http://www.logo3000.nl/wp-content/uploads/2012/06/Handreiking-basiswoordenschat-site-2.pdf>
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma.
- Vernooy, K. (2007). *Effectief leesonderwijs nader bekeken. Technisch lezen, Woordenschat en Leesstrategieën. In samenhang*. Utrecht: Project bureau kwaliteit.
- Vernooy, K. (2011). *Een goede woordenschat. De basis voor een goede schoolloopbaan*. Utrecht: Projectbureau Kwaliteit voor de implementatiekoffer van site www.schoolaanzet.nl en www.taalpilots.nl.
- Wouters, E. (2010, februari). *Draaiboek methode onderzoek*. Opgeroepen op augustus 4, 2014, van www.brabant.nl: <https://www.brabant.nl/~media/9B1103CB7CB34B19BF85A3C0D1546C17.pdf>

Bijlage 1.1: Verwerkingsopdracht TAA1

Inleiding

In deze verwerkingsopdracht zal ik het taalbeleid op SBO Spinoza in kaart brengen aan de hand van opdrachten uit de kijkwijzer van module TAA1. Dit gebeurt aan de hand van de scan CPS 'Taal in kaart' en het toezichtskader Primair Onderwijs. Als taalcoördinator heb ik het taalbeleidsplan geschreven van SBO Spinoza. Dit heb ik echter gedaan voordat ik over de theoretische kennis van deze module beschikte. Daarom heb ik ervoor gekozen om een korte analyse van het huidige taalbeleidsplan toe te voegen aan de kijkwijzer.

Scan CPS 'Taal in kaart' (CPS, 2007)

De opdracht bestaat uit het in laten vullen van de scan door meerdere disciplines. Ik heb de volgende disciplines gevraagd de scan in te vullen: de directeur, de adjunct-directeur, de orthopedagoog, de internbegeleider, een logopediste en twee leerkrachten (Zie bijlage 1.2).

1. Op welke aspecten scoort de school sterk?

Ik heb hierbij gekeken naar de vragen die gemiddeld een 4 of hoger scoren.

- Visie.
- De school beschikt over een taalbeleidsplan met SMART en concreet geformuleerde doelen.
- Bij overleg wordt er naast organisatorische aspecten van het werk, ook over inhoudelijke zaken gesproken.
- Leerlingen met ernstige taalachterstanden krijgen begeleiding buiten de reguliere lessen.
- De school heeft inzicht in welke externe instanties kunnen ondersteunen op welke aspecten.

Is er overeenstemming tussen de diverse disciplines? Welke verschillen herken je?

Ik heb ervoor gekozen om de scan in te laten vullen door zoveel mogelijk disciplines. Het valt me op dat de leerkrachten over het algemeen iets lagere scores invullen dan de andere disciplines. Een volgende keer laat ik meerdere leerkrachten deze scan invullen, zodat ik meer referentiegegevens heb. De meeste disciplines die deze scan ingevuld hebben, zijn medeverantwoordelijk voor het ontwerpen en uitvoeren van het taalbeleidsplan. Er bestaat dus een risico dat zij beter op de hoogte zijn van de visie dan de leerkrachten.

2. Welke aspecten vragen verbetering?

Ik heb hierbij in eerste instantie gekeken naar de vragen die gemiddeld een 3 of lager scoren. Later heb ik de vragen met een 3,1 tot en met 3,5 eraan toegevoegd, in geval van een grote spreiding van antwoorden (≥ 4).

- De aangegeven mensen op school om taalbeleid vorm te geven zijn voldoende gefaciliteerd.
- Leerkrachten zijn zich bewust van mogelijke talige struikelblokken in hun eigen aanpak en in de gebruikte leermiddelen.
- Leerlingen.
- Docenten zijn bereid van elkaar te leren, bijvoorbeeld door bij elkaar in de klas te kijken en elkaar feedback te geven.
- Docenten zijn zich bewust van hun eigen rol bij de verbetering van de taalvaardigheid van hun leerlingen en zijn bereid hierop aangesproken te worden.

Is er overeenstemming tussen de diverse disciplines? Welke verschillen herken je?

Hierbij valt hetzelfde op als bij de sterke aspecten. Leerkrachten vullen meestal iets lagere scores in. Ik heb alleen te weinig referentiegegevens om dit goed te kunnen beantwoorden. Zelf herken ik de school in deze resultaten. Vooral het laatste punt

zou ik graag willen verbeteren. Ik zou docenten bewust willen maken van de eigen rol bij de verbetering van taalonderwijs. In eerste instantie zou ik voor woordenschatonderwijs kiezen i.v.m. de achterstanden die er op dat gebied zijn en het belang daarvan.

Taalbeleidsplan SBO Spinoza

Als taalcoördinator heb ik het taalbeleidsplan geschreven en ontwikkeld. Ik heb samen met de staf, werkgroep taal en andere collega's de knelpunten in kaart gebracht. Aan de hand daarvan zijn de doelen voor de komende periode opgesteld. Wanneer ik met mijn huidige opgedane kennis kijk naar het taalbeleidsplan vallen mij vooral twee dingen op:

- De doelen moeten worden geformuleerd op leerlingniveau, klasniveau en schoolniveau. In een samenhangend taalbeleid worden doelstellingen op leerlingniveau gekoppeld aan doelstellingen op klas- en schoolniveau. Dit geldt ook omgekeerd (Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs, 2010). Wanneer ik het taalbeleidsplan bekijk, merk ik dat alle doelen op klas- of schoolniveau zijn samengesteld. Er zijn (bijna) geen doelstellingen op leerlingniveau. Achteraf gezien is dit best raar, omdat het taalbeleid is samengesteld om de leerlingen beter taalonderwijs te geven en daardoor meer kansen te bieden. Ook is er geen logisch verband tussen de doelen. Het een leidt niet automatisch tot het ander. De samenhang ontbreekt. Dit is een leerpunt bij het schrijven van het volgende taalbeleidsplan.
- Teveel doelen formuleren is een valkuil waar veel scholen intrappen, wanneer ze met een taalbeleidsplanning beginnen. Het gevaar voor oppervlakkigheid, onoverzichtelijkheid, innovatiemoeheid en het verlies van competentiegevoel en doelmatigheidsbeleving is dan aanwezig (Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs, 2010). Een uitgebreide beginsituatieanalyse heeft ook bij het taalbeleidsplan van SBO Spinoza geleid tot teveel doelen en veranderpunten. Dit heeft zeker voor oppervlakkigheid en onoverzichtelijkheid gezorgd. Een aantal doelstellingen zijn dan ook niet behaald. Om innovatiemoeheid en het verlies van competentiegevoel te voorkomen zijn er keuzes gemaakt. Deze zijn vaak adhoc genomen op macroniveau. Als taalcoördinator ben ik mijn grip op en overzicht over het taalbeleidsplan verloren. Er zijn nieuwe vernieuwingen ingezet die niet in het taalbeleidsplan vermeld staan, terwijl aan andere doelstellingen niet is gewerkt. Het taalbeleidsplan is nu een document geworden dat mooi in de kast staat, maar heeft zijn werkbaarheid verloren. Ik ga dit aankaarten in de werkgroep OIZ.

Keuze niveau voor beleidsadvies

3. Aan de hand van de bevindingen uit bijeenkomst 1 en 2: op welk niveau (macro, meso, micro) en binnen welk zorgniveau(s) wil je een advies taalbeleid initiëren?

Ik heb besloten geen keus te maken tussen de niveaus, omdat ik het van belang vind om in het nieuwe taalbeleidsplan juist de koppeling van de doelstellingen tussen de verschillende niveaus goed uit te werken. Ik wil leren, samen met het team, duidelijke prioriteiten te stellen in de doelstellingen. Op deze manier hoop ik een werkbaar taalbeleidsplan te kunnen schrijven. Om het toch overzichtelijk te houden, wil ik starten bij het onderdeel woordenschat. Het belang van goed woordenschatonderwijs is erg groot (Vernooy, 2007) en is in ons huidig taalbeleidsplan niet uitgediept. Tevens heeft de inspectie ons gewezen op het belang ervan, ze verwachten dan ook op dit gebied een verbetering.

Toezichtskader

4. Welke aspecten binnen het toezichtskader zijn relevant binnen het gekozen niveau?
Doordat ik gekozen heb voor alle niveaus zijn ze allen van belang. Op macroniveau vooral de aspecten: 4, 7, 8, 9 en E. Op mesoniveau de aspecten: 1, 2, 7, 8 en 9. Op microniveau de aspecten: 1, 3, 5, 6 en 8 (Inspectie van het Onderwijs, 2009, p. 13).
5. Vind jij dat jouw school voldoende scoort op de gekozen aspecten uit het toezichtskader van vraag 4? En wat behoeft verbetering?
Vooral de aspecten waarbij het gewenste leerkrachtgedrag benoemd wordt (3, 5 en 6) verdienen aandacht. Het leerkrachtgedrag levert de meeste winst op (Claasen, De Bruïne, Schuman, Siemons, & Van Velthooven, 2009).

Analyse

6. Wat zeggen al deze bevindingen bij elkaar? Kan je verbanden leggen?
Zoals hierboven bij de scan en het taalbeleidsplan al verwoord, blijkt dat er duidelijke keuzes gemaakt moeten worden op welk taalgebied men wil verbeteren. De daaruit voortvloeiende doelstellingen moeten goed verwoord worden op zowel leerling-, klas- en schoolniveau.
7. Wat wil je nog meer weten? Formuleer onderzoeksvragen.
 - Staat de staf achter het vernieuwen/faciliteren van het taalbeleidsplan?
 - Wat kan ik doen om te zorgen dat ik (beter) voldoe aan het profiel van de taalcoördinator (Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs, 2010, p. 269)?
 - Hoe kan ik de taken van de taalcoördinator (Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs, 2010, p. 268) het beste vormgeven?
 - Op welke manier kan ik het team betrekken bij het opstellen van het nieuwe taalbeleidsplan?

Verlegenheidsvraag/dilemma/kwestie

8. Formuleer een verlegenheidsvraag aan de hand van de bevindingen tot nu toe voor je critical friends.
Hoe zouden jullie proberen draagvlak te creëren voor het in- en uitvoeren van het taalbeleidsplan, en dan specifiek het onderdeel woordenschat in een tijd, waarin er op veel gebieden veranderingen plaatsvinden?

Bibliografie

Branden, K. v. (2010). Handboek taalbeleid basisonderwijs. Leuven/Den Haag: Acco.

Claasen, W., De Bruïne, E., Schuman, H., Siemons, H., & Van Velthooven, B. (2009).

Inclusief bekwaam; Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

CPS. (2007). Quicksan 'Taal in kaart'. CPS Talencentrum, effectief taalbeleid.

Inspectie van het Onderwijs. (2009). Toezichtkader 2009; primair onderwijs/ voortgezet onderwijs. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Vernooy, K. (2007). Effectief leesonderwijs nader bekeken. Technisch lezen, Woordenschat en Leesstrategieën. In samenhang. Utrecht: Project bureau kwaliteit.

Bijlage 1.2 Quickscan CPS: 'Taal in kaart'

In deze bijlage staan in eerste instantie de vragen van de Quickscan (CPS, 2007), daarna volgt grafiek 1 met antwoorden. In bijlage 1.1 staan de conclusies die ik aan de hand van deze grafiek heb getrokken.

Categorie: Plan

Visie

1. De school heeft een uitgewerkte visie op taalvaardigheid.
2. De visie op taalvaardigheid is zichtbaar vertaald naar het onderwijs en de begeleiding van de leerlingen.

Beleid

3. De school beschikt over een taalbeleidsplan met SMART en concreet geformuleerde doelen.
4. Op gezette tijden wordt gekeken of de gewenste resultaten bereikt worden en of het taalbeleid bijgesteld moet worden.

Resultaat

5. De gestelde doelen en resultaten ten aanzien van taalbeleid worden behaald.
6. De resultaten van taalbeleid zijn te meten aan de vooruitgang van de taalvaardigheid van de leerlingen.

Categorie: Klimaat

Organisatie

7. De aangewezen mensen op school om taalbeleid vorm te geven zijn voldoende gefaciliteerd.
8. Er is structureel overleg in teams, secties e.d. waarin taalbeleid regelmatig aan de orde kan komen.

Cultuur

9. De schoolleiding zet de hoofdlijnen van het beleid uit en delegeert de verdere uitwerking aan het middenkader.
10. Docenten zijn bereid van elkaar te leren, bijvoorbeeld door bij elkaar in de klas te kijken en elkaar feedback te geven.

Communicatie

11. Bij overleg wordt er naast organisatorische aspecten van het werk, ook over inhoudelijke zaken gesproken.
12. Het is gebruikelijk binnen teams onderling afspraken te maken over een gezamenlijke aanpak van het onderwijs en elkaar erop aan te spreken als zij zich daar niet aan houden.

Categorie: Primair proces

Onderwijs

13. Leerkrachten creëren taalrijke leersituaties in hun lessen (met aandacht voor interactie, context en taalsteun).
14. Leerkrachten zijn zich bewust van mogelijke talige struikelblokken in hun eigen aanpak en in de gebruikte leermiddelen.

Begeleiding

15. De school hanteert een diagnostisch instrument waarmee de taalvaardigheid van leerlingen in kaart wordt gebracht.
16. Leerlingen met ernstige taalachterstanden krijgen begeleiding buiten de reguliere lessen.

Categorie: betrokken

Leerlingen

17. Het percentage leerlingen met taalachterstand op mijn school is?
18. Leerlingen zijn zich bewust van hun eigen, al dan niet voldoende, taalvaardigheid.

Personeel

19. Docenten zijn zich bewust van hun eigen rol bij de verbetering van de taalvaardigheid van hun leerlingen en zijn bereid hierop aangesproken te worden.
20. (Vak) docenten zijn voldoende bekwaam om te werken aan de verhoging van de taalvaardigheid van hun leerlingen.

Omgeving:

21. De school heeft inzicht in welke externe instanties kunnen ondersteunen op welke aspecten (dyslexie, TVO etc).
22. De school heeft contact met ouders over eventuele taalachterstanden van hun kinderen.

Bij sommige vragen hebben een aantal collega's meerdere bolletjes gekleurd, ondanks dat dit niet de bedoeling is. Ik heb hier ruimte voor gemaakt in de grafiek, zodat dit een zoveel mogelijk waarheidsgetrouw beeld schetst. De 1 in de grafiek staat voor 'helemaal niet mee eens' en de 5 voor 'helemaal mee eens'.

Categorie	Onderdeel	Vraag nr.	1		2		3		4		5	Gem.
Plan	Visie	1							4		3	4.4
		2					2		3		2	4
	Beleid	3							4		3	4.4
		4					2		4		1	3.8
	Resultaat	5					4		3			3.4
		6			1		3		3			3.3
Klimaat	Organisatie	7			1		5		1			3
		8					2		4		1	3.9
	Cultuur	9			1		1		5			3.6
		10	1		1		1		3		1	3.3
	Communicatie	11							7			4
		12					3		3		1	3.7
Primair proces	Onderwijs	13				1	4		1			3.1
		14			2		4		1			2.9
	Begeleiding	15			1		2		2		2	3.7
		16							5		2	4.3
Betrokkenen	Leerlingen	17	2		2		1		1			1.8
		18			3		3		1			2.7
	Personeel	19			1		3		2		1	3.4
		20				1	1		5			3.6
	Omgeving	21							4		3	4.4
		22					2		5			3.7

Grafiek 1. Resultaten CPS-scan.

Bij vraag 10 heeft 1 persoon de woorden ***zijn bereid*** onderstreept.

Bij vraag 13 + 17 heeft 1 persoon aangegeven daar geen zicht op te hebben.

Bijlage 2: Verwerkingsopdracht LGV1

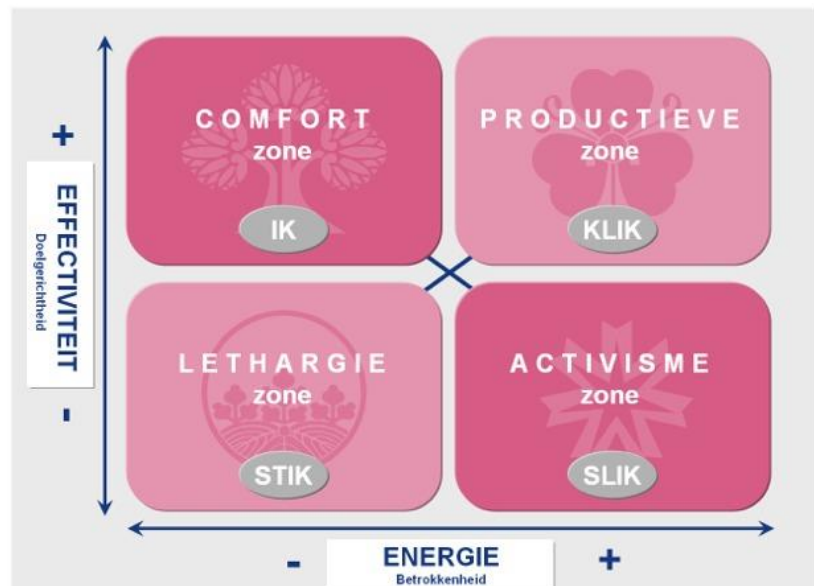
Deze module 'Leiding geven aan verandering 1 (LGV1)' past precies binnen mijn gekozen route in de opleiding. In LGV 1 wordt vooral ingegaan op hoe je van een school een professionele leergemeenschap kunt maken, gebruikmakend van een professionele dialoog. Deze module heeft mij flink aan het denken gezet en mij gedwongen om de theorie te koppelen aan de praktijk. Hoe kijk ik tegen veranderingen aan?

Veranderingen

Toen ik 12 jaar geleden ben gestart in het onderwijs, heb ik bij veel van mijn collega's een allergie voor veranderingen bemerkt.

Opmerkingen als: "We veranderen het nu, maar straks moet het toch weer zoals vroeger." of "Vroeger ging het toch ook goed.", heb ik regelmatig gehoord. Na enkele jaren werken, merk ik dat ik ook een allergie voor veranderingen heb ontwikkeld. De resultaten zijn voor mijn gevoel niet groot genoeg en de ene verandering is nog niet klaar of de andere verandering begint alweer. Ik voel me incompetent en heb last van werkdruk. Wanneer ik nu terugkijk denk ik dat we in die periode met onze organisatie in de zone van activisme zitten (Over binden, boeien en bezielen, z.d.) (zie figuur 1). De leidinggevendenden willen/moeten

verschillende veranderingen doorvoeren, zoals bijvoorbeeld groepsplannen, meichenbaum, terwijl de fusie naar het SBO net heeft plaatsgevonden en mensen nog moeite hebben om hun plaatsje te vinden. De veranderingen zijn vooral top-down georganiseerd. Een gedeelte van het personeel komt in een lethargiezone (Over binden, boeien en bezielen, z.d.). Er is sprake van frustratie, teleurstelling en cynisme. Ook voor mij is dit herkenbaar. Ik voel de frustratie van het veel willen, maar niet alles kunnen. Daarom ben ik teleurgesteld in het vak, ik heb namelijk het idee dat ik de kinderen continu tekort doe, terwijl ik ook niet meer kan doen. Op het moment dat er meer veranderingen aangekondigd worden, sta ik daar behoorlijk cynisch tegenover. Hoe dit precies veranderd is, kan ik niet met zekerheid duiden. Ik denk dat er een tijd met minder ingrijpende veranderingen tegenover heeft gestaan. Dit heeft uiteindelijk wel geleid tot een code oranje vanuit de inspectie. Ook is het SBO enorm gekrompen. Er zijn nu nog maar dertien van de zevenentwintig klassen over. Ik vermoed dat hierdoor collega's de noodzaak van veranderingen in zijn gaan zien. Voor mij heeft dit in ieder geval wel zo gewerkt. Het boek "Wie heeft mijn kaas gepikt?" (Johnson & Blanchard, 1998) heeft mij meer inzicht gegeven in hoe ik omga met veranderingen. Ik ben altijd geweest zoals de figuur 'Peins', het veranderen zit niet van nature in mijn bloed, zoals bij de figuren 'Snel' en 'Snuffel'. Het liefst blijf ik op bekend terrein en ga dat verbeteren. Toch ben ik langzamerhand veranderd in 'Pieker'. Ik zorg wel dat ik niet op automatismen functioneer en ik kijk om me heen. Ik ben op zoek naar wat werkt. Werkt iets niet dan ga ik op zoek naar Woordenschat... de succesfactor!?

Figuur 1. Binden, boeien en bezielen (Over binden, boeien en bezielen, z.d).

iets wat wel werkt. Ik heb een oplossingsgerichte benadering (Cauffman & Van Dijk, 2009). Ik sta open voor veranderingen, al wil ik er wel graag de noodzaak of het nut van inzien.

Een ander inzicht dat ik deze module heb gekregen is dat ik ontzettend betrokken ben binnen de school. Ik wil graag overal over meedenken en over meepraten. Dit komt doordat mijn ambities (gedeeltelijk) buiten het werk in de klas liggen. Ik heb daarbij regelmatig het idee dat er niet zo goed naar mijn ideeën geluisterd wordt. De theorie van de cirkel van invloed en de cirkel van betrokkenheid (Covey, 2010) heeft mij doen inzien dat ik veel te veel met alles wat in mijn cirkel van betrokkenheid zit bezig ben en te weinig met alles in mijn cirkel van invloed. Kortom ik kan beter goed doen, wat ik moet doen, zodat ik mijn cirkel van invloed kan uitbreiden. Zo kunnen dingen die nu alleen in mijn cirkel van betrokkenheid liggen in mijn cirkel van invloed komen (Hanekamp, 2012). In de praktijk merk ik dat dit helpt. Ik heb voor mezelf besloten dat ik mijn werk voor de klas goed doe en dat ik me voor de rest vooral bezighoud met woordenschatonderwijs en Engels via de werkgroep OIZ. Als taalcoördinator maak ik deel uit van die werkgroep. Dit zit dus in mijn cirkel van invloed. Een jaar later is het voorstel voor een nieuwe methode voor Engels goedgekeurd en wordt er met het hele team gewerkt aan een verbetertraject voor woordenschat. Wanneer ik hier iets over zeg, heb ik het gevoel dat er naar mij geluisterd wordt. Ook heb ik samen met een collega een studiemiddag mogen organiseren over woordenschatonderwijs in het kader van mijn PGO. Door mij te richten op mijn cirkel van invloed, heb ik nu toch taken buiten de klas mogen uitvoeren.

Leren

Leren gebeurt natuurlijk in veel situaties. Men leert dagelijks nieuwe dingen bij, al heeft men dat niet altijd door. Het gaat vaak onbewust. Wanneer men over leren spreekt, gaat het eigenlijk altijd over onderwijs (Bolhuis, 2009). Zelf praat ik altijd over mijn studies of cursussen als ik het heb over leren. Ik vind leren erg interessant en heb al meerdere malen een studie of cursus gevolgd sinds ik gestart ben als leerkracht. Dit heeft mij al veel nieuwe informatie opgeleverd. Wat ik als nadeel ervaar, is dat ik vaak niet de kans krijg om mijn nieuw opgedane kennis goed in te zetten in de praktijk. Ik ben vaak de enige die de cursus of studie heeft gevolgd. Andere collega's hebben het vaak te druk om zich verder te verdiepen. Deze module zet mij aan het denken hoe het anders kan, wanneer SBO Spinoza een professionele leergemeenschap zal zijn.

Professionele leergemeenschap

Een professionele leergemeenschap waarin men in een team kan leren gebeurt in dialoog met elkaar. Samen komt men tot nieuwe betekenisverlening. Gezamenlijk leert men meer dan de optelsom van individueel leren (Verbiest, 2002). Veranderen is leren en leren is veranderen (Bolhuis, 2009). Dit betekent dat bij een veranderingsproces leren zeker een rol speelt en dat dit het beste door middel van teamleren kan gebeuren. Wanneer ik de kenmerken van een professionele leergemeenschap (Verbiest, 2002) bekijk, denk ik dat SBO Spinoza al stappen maakt op dit gebied. Verschillende collega's hebben de onderwijspraktijk al onderzocht. Dit mag nog systematischer gebeuren. Er zijn al een aantal veranderingen via teamleren vormgegeven, daarbij denk ik bijvoorbeeld aan de invoering van meervoudige intelligentie (Kagen & Kagen, 2006). Dit is vormgegeven door collega's die voor de klas staan. Er is in die zin al sprake van gedeeld en ondersteunend leiderschap. Er is ruimte, tijd en geld vrijgemaakt om ondersteunende structurele condities voor veranderingen te scheppen. Samenwerking vindt al veel plaats. De klassen zijn zeker geen eilandjes meer.

Woordenschat... de succesfactor!?

Er zijn ook kenmerken die de school nog beter kan ontwikkelen. Collega's vinden het vaak lastig elkaar feedback te geven, al merk ik dat men er wel voor open staat. De professionele dialoog gaat men vaak niet bewust aan, deze competentie kan verder ontwikkeld worden.

Professionele dialoog

Lauteslager (2012) geeft aan dat deze dialoog inhoudt, dat men echt wil weten wat een ander vindt of denkt. Een aantal kenmerken zijn dat men open vragen stelt en elkaar complimenten geeft. Men probeert te luisteren met een houding van 'niet weten' en men probeert een oordeel op te schorten. Probeer bij de ander de beleving, waarden en overtuigingen boven te halen. Ik merk dat er ook kenmerken zijn die horen bij een oplossingsgericht gesprek, zoals vragen: "Wat meer? En wat nog meer?". En op zoek gaan naar kracht en niet naar onmogelijkheden (Jespers, 2013). Ik heb het zelf nodig de komende periode nog veel met deze vorm van dialoog te oefenen. Dit gaat zeker nog niet vanzelf. Dit wordt een leerpunt tijdens de eerste vergadering in het nieuwe jaar.

Bibliografie

Bolhuis, S. (2009). *Leren en veranderen*. Bussum: Coutinho.

Cauffman, L., & Van Dijk, D. J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs.

Covey, S. (2010). *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap* (47 ed.). Amsterdam: Business Contact.

Hanekamp, H. (2012, juli 17). *You Tube*. Opgeroepen op april 8, 2014, van De cirkel van invloed- Stephen Covey: <https://www.youtube.com/watch?v=brEYqZGUL4>

Jespers, H. (2013, maart 19). Module Leiding geven aan verandering. Bijeenkomst 1. Bergen op Zoom.

Johnson, S., & Blanchard, K. (1998). *Wie heeft mij kaas gepikt? Omgaan met veranderingen zakelijk en privé*. Amsterdam/Antwerpen: Business Contact.

Kagen, S., & Kagen, M. (2006). *Het complete MI boek*. Eindhoven: Bazalt.

Over binden, boeien en bezielen. (z.d.). Opgeroepen op april 4, 2014, van 123management: http://123management.nl/0/030_cultuur/a300_cultuur_04_bindenboeienbezielen.html

Verbiest, E. (2002). *Collectief leren, professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling, facetten van professionele leergemeenschappen oratie Fontys Hogescholen*. Tilburg.

Bijlage 3: Resultaten huidig woordenschatonderwijs

Het idee om meer aandacht aan woordenschatonderwijs te geven bestond dus al langer, maar is het ook noodzakelijk? Wat is het huidige niveau van het woordenschatonderwijs op SBO Spinoza. Om dit te bekijken ben ik uitgegaan van de Cito-toetsen. Volgens Verhallen (2009) is dit een goed instrument om lange termijneffecten te meten. Verder geeft ze aan dat Cito woordkennis meet in algemene zin, niet alleen de intentioneel geleerde woorden. Expliciet woordenschatonderwijs is maar een van de factoren die gemeten wordt. Echter wanneer dit goed gebeurt, verbetert ook de incidentele, brede woordenschatverwerving en is volgens Verhallen een goede maatstaf.

Ik heb de Cito-gegevens gebruikt van de kinderen die in de hoogste vier groepen zitten. Te vergelijken met groep 7 of 8 qua leeftijd. (Sommigen hebben de leeftijd van de brugklas.) Daarbij moet ik wel vermelden dat de Cito-toets op SBO Spinoza anders gebruikt wordt dan op een reguliere basisschool. Om kinderen niet teveel te frustreren zoekt men (bij de start op het SBO) uit, op welke Cito-toets een II of III score wordt gehaald (M3-M8). Het volgende toetsmoment maak je dan het niveau dat daarna komt. Bij een II of III stop je en bij een I mag je direct door naar de volgende toets. Heb je een IV of V stop je ook, maar maak je het volgende toetsmoment nogmaals de toets van hetzelfde niveau. Dit betekent dat de leerrendementen nu hoger uitkomen in vergelijking met een toets gemaakt op leeftijdsniveau.

Leerrendement	0%-20%	20%-40%	40%-60%	60%-80%	80%-100%	>100%
Absoluut	4	9	17	23	7	3
Percentage	6%	14%	27%	37%	11%	5%

Tabel 1: Leerrendement woordenschatonderwijs.

64% van de kinderen heeft een leerrendement (LR) tussen de 40% en de 80% (zie tabel 1). Bijna de helft (47%) van de leerlingen heeft een LR van 60% of lager. Hierbij ben ik uitgegaan van de toets met een II of III score. (In een enkel geval van een I score, als de toets daarna een IV of V score was.) Daardoor geven deze percentages nog een positiever beeld weer. Twee voorbeelden ter verduidelijking:

M. had op M4 een LR van 9%, op E3 een LR van 119%.

Y. had op E3 een LR van 68% op M4 een LR van 17%.

De noodzaak om iets aan woordenschatonderwijs te doen is dus erg groot!

Bronnenlijst:

Verhallen, M. (2009). *Meer en beter woorden leren*. Den Haag: PO Raad.

Bijlage 4: Resultaten kleurentest

Op SBO Spinoza wordt door de directeur de kleurentest (De Caluwé & Vermaak, 2006) rondgestuurd met de vraag deze in te vullen. Dit is een test om de verandercapaciteit van het team van SBO Spinoza te meten. De directeur stuurt deze test rond in verband met een opdracht van een master SEN student die op SBO Spinoza stageloopt. Ze was mij net voor. In verband met mijn PGO wil ik ook graag de kleurentest afnemen bij mijn collega's. Om te zorgen dat de collega's niet twee keer gevraagd worden om de test in te vullen, vraag ik de stagiaire of de resultaten kunnen worden gedeeld. Dit is geen probleem en ik krijg de ruwe uitslag toegestuurd. Deze plaats ik in tabel 1.

	Geel	Blauw	Rood	Groen	Wit
Voorkeur	-	2	3	4	3
Tweede plaats	-	1	4	5	2
Derde plaats	2	3	3	1	3
Vierde plaats	4	5	-	1	2
Laatste plaats	6	1	2	1	2

Tabel 1. Uitslag kleurentest.

Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat er een voorkeur is voor groendrukdenken en voor rooddrukdenken. Deze kleuren komen het meest op de eerste en de tweede plaats voor en maar weinig op de laatste drie plaatsen in vergelijking tot de andere kleuren. Dit betekent dat een verandering op SBO Spinoza het meest succesvol wordt, als het team van elkaar kan leren. Coaching en intervisie zijn daarbij belangrijk. Het is van belang dat er een 'wij staan er samen voor' gevoel gecreëerd wordt en dat de voordelen van de verandering duidelijk zijn (De Caluwé & Vermaak, 2006).

Bijlage 5: Enquête oplossingsgerichte vragenlijst (leeg)

Naam:

Omschrijf je droom voor woordenschatonderwijs.

Wat zou het gezamenlijk doel volgens jou moeten zijn?

Wat doe je al en vind je waardevol om te behouden?

- ...
- ...
- ...
- ...
- ...

Wat voor cijfer geef je je huidige woordenschatonderwijs op een schaal van 0 tot 10, waarbij de 0 staat voor niets van de gedroomde situatie en de 10 staat voor de gedroomde situatie?

0

10

Wat ga je vanaf morgen of volgende week anders doen?

Bijlage 6: Enquête oplossingsgerichte vragenlijst antwoorden

Naam: Alle collega's samen

Omschrijf je droom voor woordenschatonderwijs.

- Dat de kinderen hier op school goed met elkaar kunnen communiceren.
- Goede gezamenlijke integratie van woordenschatonderwijs.
- Dat de kinderen een uitgebreidere woordenschat krijgen.
- Woordenschatonderwijs wordt volgens een achterliggende visie schoolbreed gegeven.
- Mijn droom is dat het woordenschatonderwijs zodanig effect heeft dat de kinderen snel en makkelijk spelenderwijs woorden onder de knie krijgen en ze actief zouden gebruiken.
- Zo veel mogelijk woordenschat bereiken bij zoveel mogelijk leerlingen ten behoeve van een goede communicatie.
- Een rijke leeromgeving, waarin de leerlingen actief met woorden (betekenisgeving/ begripsvorming) bezig zijn. Zichtbaar in de klas>visueel.
- Dat ik in staat ben om vlot semantiseringsoefeningen te maken en dat er snel een goede taalmethode komt, waarin dit 'ingebakken' zit.
- Dat kinderen op een adequate manier met elkaar kunnen communiceren.
- Een effectieve manier van leren waarbij woorden op een duidelijke manier in de methode staat omschreven.
- Een effectieve manier om woordclusters aan te bieden aan de leerlingen.
- In iedere groep een onderwijsassistent die kan helpen om aan alle handelingen en voorwaarden (om tot goed woordenschatonderwijs te kunnen komen) te voldoen. Beheersen van de viertaktmethode.
- Op naar de 80%.
- Dat uitbreiding van woordenschat ook mag leiden tot hogere niveaus op technisch lezen en begrijpend lezen en daarmee ook zelfredzaamheid.
- Dat de paladijnen voor de verdere ontwikkeling een eclatant (schitterend/ luisterrijk) succes hebben en vooral kinderen benieuwd raken naar nieuwe woorden.
- Alle kinderen een goede, uitgebreide woordenschat.
- Dat zinvolle, betekenisvolle woorden systematisch volgens het viertaktmodel worden aangeboden. Dat woorden en plaatjes op een woordmuur gepresenteerd kunnen worden. Opgeslagen op het digibord of tablet. Het geleerde creatief toepassen en presenteren in bijvoorbeeld een weekafsluiting.
- Dat de leerlingen voldoende woorden beheersen om zichzelf "te redden" in het dagelijkse leven.
- Opgenomen in het programma, vast moment in de week/les.
- Mijn droom is dat de kinderen op een goede manier met elkaar kunnen communiceren, doordat ze voldoende woordenschat hebben.
- Dat alle kinderen goed vooruitgaan en dat ze telkens nieuwe woorden weten. Zodat ze zichzelf beter uit kunnen drukken en alles begrijpen, zodat ze nog beter leren.

- Goed gedegen woordenschatonderwijs, waarbij de kinderen de aangeboden woorden gebruiken en uiteindelijk hierdoor beter kunnen “meedoen”/functioneren in de maatschappij.
- Ik heb ieder dag tijd om kort woorden aan te bieden en te consolideren.
- Dat de kinderen op SBO Spinoza op een speelse en uitdagende manier in contact worden gebracht met nieuwe woorden, die door deze nieuwe manier van aanbieden beter beklijven.
- Dat er een methode komt voor de aanvangsgroep specifiek voor mondelinge taal.

Wat zou het gezamenlijk doel volgens jou moeten zijn?

- Samen 1 richting/weg op.
- Voldoende tijd besteden op de besproken (viertakt) manier.
- Iedereen werkt volgens het viertaktmodel.
- Samen werken aan een visie en de uitvoering hiervan.
- Samen duidelijke afspraken maken zodat alles op dezelfde manier verloopt. De kinderen duidelijk maken hoe en wanneer je welk woord nu gebruikt.
- Volgens viertaktmodel wekelijks een aantal keren bezig zijn met woordenschatverbetering.
- Uniformiteit binnen school, een doorgaande lijn in woordenschatonderwijs d.m.v. kleine/structurele momenten (ongeveer 10 min. per dag).
- Ongeveer allemaal dezelfde werkwijze.
- Een voldoende woordenschat (actief en passief) voor alle leerlingen van SBO Spinoza.
- Alle kinderen beheersen een goede/grote woordenschat waardoor ze in staat zijn hun gevoelens en gedachten te uiten.
- Alle leerlingen hebben voldoende woordenschat zodat zij goed en met voldoende woordenschat de maatschappij in kunnen.
- Woordenschat op goed niveau bij elk kind.
- Bewuster en gestructureerder omgaan met taalaspect: woordenschat.
- Eén lijn, één aanpak.
- Iedereen in de klas werkt meerdere keren met het viertaktmodel.
- Een minumpakket middels het viertaktmodel aanbieden.
- Het viertaktmodel in de gehele school een vaste plek geven in het programma.
- Een uitbreiding van de woordenschat van ieder kind, ieder jaar.
- Het verbreden/uitbreiden van de woordenschat.
- Dat de kinderen steeds meer woorden beheersen en dat de uitbreiding van hun woorden steeds groter wordt.
- Mondelinge taalvaardigheid meer is dan een kringgesprek.
- Vergroten van de woordenschat van de leerlingen en betere resultaten op Cito woordenschat.
- Viertaktmodel goed gebruiken, waardoor het woordenschatonderwijs goed verbetert.
- Op een uitdagende manier nieuwe woorden aanleren. Dat alle leerkrachten (nog) meer plezier krijgen in het geven van woordenschatonderwijs.

Wat doe je al en vind je waardevol om te behouden?

- Digibord> foto's bij woordweb (4x).
- Visualiseren (d.m.v. plaatjes/foto's) (8x).
- Tastbaar maken/concreet materiaal (4x).
- Woordkaarten (2x).
- Woordenlijsten van taaltrapeze (3x).
- Meervoudige intelligentie gebruiken van de introductie.
- Veel herhalen (5X).
- Af en toe viertakt.
- In gesprek gaan over lastige woorden.
- Spelenderwijs te werk gaan.
- Woorden van taaltrapeze (door de dag heen aanreiken) (7x).
- Woorden van nieuwsbegrip (door de dag heen aanreiken) (2x).
- Woorden in het Engels door de dag heen aanreiken.
- Gebruik MI (veel spreken/luisteren) (2x).
- Uitleggen/vertellen.
- Oefeningen taaltrapeze.
- Veel woorden bij wereldverkenning.
- Veel aandacht voor "vreemde" woorden die we tegenkomen.
- Up-to-date woorden (nieuws e.d.) (2x).
- Vaak en veelvuldig aandacht voor woordenschat. Niet alleen bij taal, maar ook bij andere vakken.
- Jeugdjournaal bespreken (2x).
- Vragen van leerlingen uitdiepen.
- 1x per week begrijpend lezen waarin we de moeilijke woorden samen opzoeken en gebruiken in andere context + week daarop 't aangeleerde herhalen.
- Tussendoor woorden verduidelijken.
- Verhalen vertellen/voorlezen.
- Woorden in andere lessen dan taal bespreken.
- Woordspinnen (3x).
- Aan de hand van rollenspellen/uitbeelden woorden uitleggen (3x).
- Op het digibord woorden clusteren.
- Vragen om woorden te gebruiken.
- Tegenstellingen laten benoemen.
- Woorden van de week bespreken.
- Woorden terug laten komen in andere lessen.

Wat voor cijfer geef je je huidige woordenschatonderwijs op een schaal van 0 tot 10, waarbij de 0 staat voor niets van de gedroomde situatie en de 10 staat voor de gedroomde situatie?

0

10

Cijfer:	Aantal mensen dat dit cijfer geeft:
4	1
5	4
6	6
6,5	1
7-	1
7	8
7,5	1
8	1
Gemiddeld	6,3

Wat ga je vanaf morgen of volgende week anders doen?

- Nog meer concretiseren en woorden nog meer in andere lessen/situaties gebruiken.
- Maandag: eerste (al voorbereide) les!! ;-).
- Viertaktmodel uitproberen in de klas.
- Viertaktmodel op de woorden van taal (nieuwsbegrip en Engelse woorden) aanbieden. Zo vaak mogelijk.
Woorden (clusters) opschrijven met plaatjes en betekenis en met magneten ophangen.
- Zeer kritisch de betekenis van de woorden, die taaltrapeze geeft gebruiken. (Eerst uit het hoofd leren + op kaartjes en op het magneetbord hangen ter info.
- Starten met clusters.
- Niet meer de vraag stellen: Wie weet wat dit woord betekent?
- De viertakt uitproberen.
- Semantiseren en woordkaarten maken.
- Semantiseringsles.
- Ik denk dat ik meer na moet denken over het hoe en waarom aanbieden van nieuwe woorden.
- Meer werken conform viertakt.
- Oefenen met viertaktmodel.
- Moeilijke woorden a.d.h.v. het viertaktmodel behandelen. Eventueel een woordenschriftje aanleggen waarin ze betekenis + plaatjes zetten.
- Viertakt uitproberen.
- De lat wat hoger leggen, dus iets lastigere woorden gebruiken bij betreffende kinderen.
- Meer semantiseren. Meer dagelijks aanstippen (proberen althans).
- Meer volgens een systeem woorden aanbieden en meer herhalen (vaker).
- Volgens een structuur werken, dat je je meer bewust bent.

- Volgens de viertakt de basiswoorden van kleuterplein aanbieden en vooral tijdens een verhaaltje de woorden nog meer herhalen.
- Woordmuren/kaarten.
- Proberen via de viertakt te werken. Contact opnemen met collega's met hetzelfde taalboek.

Bijlage 7: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek ronde 1

In dit semigestructureerde interview vormden onderstaande vragen het geraamte van het gesprek.

1. Als de 10 op deze lijn staat voor het gedroomde woordenschatonderwijs en de 0 staat voor een situatie waarin nog niets van het gedroomde woordenschatonderwijs aanwezig is. Waar sta jij op deze schaal?
2. Kun je uitleggen waarom je jezelf dat cijfer geeft?
3. Wat gaat er al goed? Wat zou je daar nog meer van kunnen doen?
4. Wat heb je nodig om goed woordenschatonderwijs te kunnen geven?
5. Hoe denk je een stapje vooruit te kunnen gaan op deze schaal? Hoe ziet dit er dan uit? Wat heb je daarvoor nodig? Welke sterke punten heb je die je daarbij kunnen helpen?
6. Zijn er nog dingen die je wil vermelden over het woordenschatonderwijs?
7. Hoe heb je dit gesprek ervaren?

Om zelf alle stappen van de 7-stappendans in de gaten te houden, heb ik deze op mijn 'spiekblaadje' erbij gehouden.

7-stappendans:

- *“Contact leggen*
- *Context verhelderen*
- *Doelen stellen*
- *Krachtbronnen aanboren*
- *Differentiatie*
- *Toekomst oriëntatie*
- *Complimenten geven”* (Cauffman & Van Dijk, 2009)

Bijlage 8: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek ronde 2

In dit semigestructureerde interview vormden onderstaande vragen het geraamte van het gesprek.

1. Wat gaat er beter?
2. Vorige keer had je jezelf een punt tussen de 6,5 en 7 gegeven. Welk punt zou je jezelf nu geven op de lijn van 0 tot 10?
3. Hoe denk je een volgend stapje vooruit te gaan op de schaal?
4. Wat heb je daar nog voor nodig?
5. Heeft de studiedag je handvatten gegeven om een stap vooruit te gaan? Zo ja welke? Zijn er dingen die je nu bewust anders doet? Waar zou je juist nog meer over willen weten?
6. Hoe heb je dit gesprek ervaren?

Bijlage 9: Uitwerking profieltest (tabel)

Hierbij de uitwerking van de Profieltest (Van der Nulft & Verhallen, 2009, pp. 30-35). De scores vormen het aantal punten die leerkrachten gescoord hebben volgens de scoretabel. De gemiddelden zijn per vraag en per deel aangegeven. De uitkomsten zijn verwerkt in hoofdstuk 4 van de toets. Op de eerste pagina van deze bijlage staat de uitwerking van de leerkrachten (zie tabel 1). De uitwerking van de collega's die ambulant werken en niet gekoppeld zijn aan een klas staan op de volgende pagina (zie tabel 2). Dit zijn de internbegeleider, directeur, adjunct-directeur, orthopedagoog, logopedisten en remedial teachers. Soms hebben zij geen antwoord gegeven op bepaalde vragen, omdat zij dit niet konden vanuit hun taak of functie.

Bij deel A is een lage score het meest positief, terwijl bij deel B een hoge score het meest positief is. Het gaat bij deel C niet om goed of fout, het ene antwoord is niet positiever dan het andere. Het is belangrijk dat je inzicht krijgt in je eigen wensen.

leerkracht/ Vraag	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	gemiddelden leerkrachten
denken Deel A	1	0	0	0	3	3	3	3	0	0	3	0	0	2	0	0	3	1,18
	2	3	3	3	3	3	0	0	0	0	3	3	3	5	5	0	3	2,35
	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,18
	4	0	5	3	0	5	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3	1,29
	5	3	0	0	3	3	0	0	3	0	0	3	0	0	3	3	0	1,24
Totaal denken	6	11	6	6	14	6	6	6	3	0	9	3	3	10	8	0	9	6,24
doen Deel B	6	0	0	0	3	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	3	5	0,82
	7	3	0	5	3	5	3	3	3	5	0	3	3	3	0	3	3	2,82
	8	3	5	3	3	3	3	5	5	3	5	3	5	3	5	3	3	3,71
	9	3	5	3	5	0	5	5	5	5	5	5	5	5	0	3	5	4,06
	10	3	5	3	3	3	5	5	5	0	5	3	5	5	3	3	5	3,76
	11	3	3	3	0	3	0	5	3	4	3	0	3	2	3	0	3	2,41
Totaal doen	15	18	17	14	17	16	23	21	18	23	11	19	20	17	8	18	24	17,59
willen Deel C	12	3	3	3	0	0	3	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0,88
	13	3	0	0	3	0	0	0	3	0	0	0	3	0	0	0	3	0,88
	14	5	0	3	3	3	0	3	3	3	3	5	5	3	2	0	5	2,88
	15	3	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0	0	3	0	0	5	1,00
	16	5	5	5	5	3	0	0	0	3	3	3	3	0	3	3	3	2,76
Totaal willen	19	8	11	11	9	3	3	3	9	6	9	8	11	9	5	3	16	8,41

Tabel 1. Ruwe resultaten profieltest leerkrachten

Ambulant/ Vraag		1	2	3	4	5	6	7	8	gemiddelden leerkrachten
denken Deel A	1	3		0	0	3	3	0	0	1,29
	2	3		3	3	3	0	3	0	2,14
	3	0		0	0	3	0	0	0	0,43
	4	0		3	0	3	0	0	0	0,86
	5	3		3	0	3	0	0	3	1,71
Totaal denken		9		9	3	15	3	3	3	6,43
doen Deel B	6		0	0	0		5	5		2,00
	7		5	3	0		0	5		2,60
	8		5	5	3		0	5		3,60
	9		5	5	5		0	5		4,00
	10		5	3	5		0	5		3,60
	11		5	3	5		0	5		3,60
Totaal doen			25	19	18		5	30		19,4
willen Deel C	12	0	0	0	0	0	0	3	0	0,38
	13	0	0	3	0	0	5	5	0	1,63
	14	5	0	3	0	5	5	5	0	2,88
	15	3	0	0	0	3	5	5	0	2,00
	16		0	3	5	3	5	5	3	3,43
Totaal willen			0	9	5	11	20	23	3	10,30

Tabel 2. Ruwe resultaten profieltest ambulante collega's.

Bijlage 10: Hand-out studiedag

Studiemiddag 20 maart

Woordenschatonderwijs

Verbetertraject op SBO Spinoza

Agenda

- 13.00u -Welkom + introductie
-Het belang van woordenschatonderwijs
-Profielschets
-Woordenschat algemeen
-Selecteren + clusteren
- 14.30u Pauze
- 14.45u -Voorbewerken en Semantiseren
-Presentatie van resultaten voorbewerken en semantiseren
-Consolideren en controleren
-Afspraken voor de komende periode
-Omschrijven droom
- 16.30u Afsluiting

Korrespondentie

- Overleg met je team hoe je het vond om naar deze tekst te luisteren.
- Lees tekst nummer 1.
- Heb je nu een idee waar de tekst over gaat? Overleg met je team.
- Lees tekst nummer 2.
- Kunnen jullie met je team hier conclusies uit trekken.

Huidige situatie woordenschatonderwijs

- Onderzoek Jozef:
Op het ZP waren er maar 2 kinderen die minder dan een jaar achterstand hadden.
- Onderzoek Simone:
47 % (van de hoogste vier groepen) heeft een leerrendement van minder dan 60% op het gebied van woordenschatonderwijs.

Belang van woordenschatonderwijs

- Teamvenster:
Schrijf in een vak waarom jij woordenschatonderwijs belangrijk vindt.
- Overleg hierover met je team en vul samen het middelste vak in.

Belang van woordenschatonderwijs.

- Kinderen leren beter te denken
- Kinderen kunnen het onderwijs beter volgen
- De groei van achterstanden verkleint
- Kinderen leren beter begrijpend lezen
- Inspectie

Bron: woorden.wiki.kennisnet.nl

Woordenschat

Ontstaan woordenschat:

- Indirect
- Verschillen:
 - Omgevingsfactoren
 - Biologische factoren
 - Weinig of slecht kunnen lezen
- Lezen

Woordenschat

- Verschil in gesproken taal en leeswoordenschat
- Directe instructie van belang > viertakt
- Netwerk opbouw

Profielschets

Denken: Er is een open, hoopvolle houding ten aanzien van woordenschatuitbreiding van de leerlingen in de klas. Met onze opvattingen en instelling kan het alleen maar beter worden. Ga zo door, kijk niet terug en blijf optimistisch.

Doen: Er is in het huidige onderwijs al een aantal aanknopingspunten voor verbetering. Hierop voortbouwend zullen we het (woordenschat) onderwijs daadwerkelijk kunnen verbeteren.

Willen: Er zijn duidelijke wensen in het team wat woordenschatonderwijs betreft. Hou dit in gedachten.

Profielschets

- Ik vraag aan de leerlingen: "Wie weet wat dit woord betekent?"

Profielschets

- Stelling:

Het is niet effectief om bij een woordenschatles kinderen te vragen: "Wie weet wat dit woord betekent?"

Profielschets

- Het is een afvalrace waarbij kinderen met een grote woordenschat of die goed kunnen gokken meedoen. De andere kinderen haken af. Het is eerder een toets. (Nulft & Verhallen, 2009)

De 4 fases van woordenschatdidactiek ofwel de 4 - takt

- Voorbewerken
- Semantiseren
- Consolideren
- Controleren

De 4 - takt

<http://www.leraar24.nl/video/2136>

3 houdingen bij het kiezen van woorden

- Laat maar even zitten-houding
- Snel even aanwijzen en/of kort uitleggen-houding
- Met woorden in de weer-houding

Selectieregels

- Kies onbekende woorden
- Let op nut (prioriteit), frequentie en context
- Maak clusters van woorden = netwerkopbouw en kennisverwerving
- Zet hoog in!

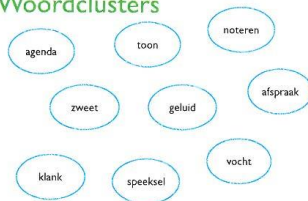
Selecteren

Opdracht

1. Neem de woordenlijst van een thema en kijk kritisch naar de in de methode geselecteerde woorden. Plaats de woorden in de tabel.
2. Maak een woordcluster door ongeveer 4 woorden te kiezen uit de laatste rij van je tabel.

Woordclusters

Opdracht

1. Neem de woordenlijst van een thema en kijk kritisch naar de in de methode geselecteerde woorden. Plaats de woorden in de tabel.
2. Maak een woordcluster door ongeveer 4 woorden te kiezen uit de laatste rij van je tabel.

Voorbewerken

- Een context aanroepen voor de aan te leren woorden en betekenissen
- Kinderen betrokken maken
- Voorkennis oproepen

Semantiseren a.d.h.v. de 3 uitjes

- **Uitbeelden:** gebaren, aanwijzen, voordoen, uitspelen, laten ervaren
- **Uitleggen:** vertellen, verduidelijken
- **Uitbreiden:** koppelen aan andere woorden die betekenisverbanden hebben met het woord

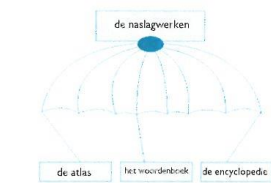
Woordwebstructuren (Gouden uitje)

- De woordspin
- De woordparachute
- De woordkast
- De woordtrap

De woordspin

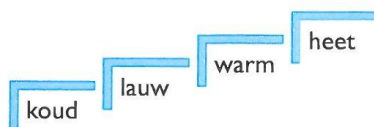
De woordparachute

De woordkast

De atlas	De globe
Het boek	De wereldbol
Landkaarten	Draaien
Bladeren	De continenten

De woordtrap

Opdracht

- Maak een semantiserings voor je eigen woordcluster.
- Gebruik het voorbereidingsformulier:
K: map educatief/woordenschatonderwijs

of
http://www.coutinho.nl/winkel/html_pages/46901572/formulieren.pdf

Consolideerregels

1. Ga net zolang door met consolideren totdat kinderen het woord kennen
2. De kern van het consolideren is veel, gevarieerd en speels herhalen
3. Bij het consolideren zijn de woorden zichtbaar in de klas aanwezig

Controleren

- Valt grotendeels samen met het consolideren
- Houd oren en ogen open

Vervolg

- 1 keer in de 2 weken een semantisering uitschrijven voor taal
- 12 juni themavergadering

BEDANKT!

Bijlage 11: Feedback

Ik heb besloten om de uitleg van de wijze waarop mijn feedback is verwerkt in de toets, in een bijlage toe te voegen. De feedback is namelijk geïntegreerd verwerkt, waardoor naar mijn idee de rode draad van mijn PGO verloren zou gaan, wanneer ik dit in de tekst zou verwerken.

De manier waarop ik in deze periode feedback heb gekregen is ontzettend inspirerend geweest. Drie critical friends hebben mij bijgestaan. Er is dagelijks (meerdere malen) contact geweest, waarbij er zeer kritisch naar mijn werk is gekeken. Ze hebben mij geholpen met het verbeteren van foutjes, het weghalen van overbodige woorden in zinnen en het zoveel mogelijk krachtig omschrijven van zinnen. Elke keer heb ik op deze manier nieuwe verbeteringen aan kunnen brengen.

Ik ben ook geholpen om de rode draad aan te brengen in dit PGO. Veel alinea's zijn verschoven naar andere gedeeltes van een hoofdstuk. Soms zelfs naar andere hoofdstukken. Dit heeft vooral in hoofdstuk 1 voor een duidelijker verhaal gezorgd. Het aanleidingmateriaal staat hierdoor meer gegroepeerd bij elkaar. De onderzoeksvraag is verschoven van het einde van hoofdstuk 1, naar meer naar het midden.

Ik heb het ook erg moeilijk gevonden om een volgorde in de theorie aan te brengen. Nog belangrijker is hun bijdrage aan de inhoud geweest. Bij elk hoofdstuk hebben ze me bevraagd om mijn ideeën verder te verwoorden en te verfijnen, ze hebben soms hun visie ertegenover gezet, waaruit bepaalde keuzes zijn voortgevloeid. Minder relevante stukken tekst zijn daardoor verdwenen uit dit PGO, zoals bijvoorbeeld een stuk theorie over situationeel leiderschap. Dit zijn lastige keuzes, omdat ik het zeker een interessante theorie vind. Ik zou zelf geëindigd zijn met ongeveer tienduizend woorden theorie. In hoofdstuk 3 ben ik vooral geholpen om mijn onderzoeksmethodieken duidelijk te omschrijven. Door opmerkingen van mijn critical friends heb ik het niet meer in een tijdlijn geplaatst, maar juist op onderzoeksmethodiek gesorteerd. Ook hebben ze samen met mij gekeken naar de ethische aspecten en de kwaliteit van mijn onderzoek. Dit heb ik nooit eerder omschreven en daardoor heb ik daarmee geworsteld. Maar de allerbelangrijkste bijdrage is het geloof dat ze in mij hebben. Ze hebben mij continu aangemoedigd en gecompimenteerd, zodat ik niet heb opgegeven. Dit heb ik regelmatig willen doen. Zeker omdat ik in de vakantie niet terug kan vallen op de feedback van mijn studiebegeleider. Dit maakt mij onzeker. Ik hou er wel van om te kunnen checken of ik op de goede weg ben.

Gelukkig hebben mijn studiebegeleider en ik voor de vakantie nog samen mijn PGO doorgesproken en alle kernwoorden op een rijtje gezet. Dit geeft mij veel steun. De onderzoeksvraag is ook samen besproken en mijn studiebegeleider denkt dat het zo een goed onderzoek moet kunnen worden. In eerdere fases hebben mijn studiebegeleider en ik regelmatig samengezeten of gebeld om te checken of mijn PGO de goede kant op ging. Ook dit heb ik fijn gevonden.

In deze periode heb ik anderen (bijna) geen feedback gegeven. Dit komt omdat twee van mijn critical friends al afgestudeerd zijn en de derde deze periode geen toets in kan leveren. Dit lijkt heel gunstig, omdat ik dan alle tijd in mijn toets kan steken. Toch heb ik dit anders ervaren. Ik doe veel inspiratie op bij anderen, dit heb ik nu gemist.

Bijlage 12: Toestemming verwerkingsopdrachten 'oude stijl'

Van: OSO Examencommissie

Verzonden: vrijdag 1 november 2013 15:30

Aan: Kock, Simone A.C.M. de; Riezebos-de Groot, Ariette A.G.; Laros, Peter P.C.M.

CC: Koppejan, Piet P.; Brekelmans-van Eeten, Mirjam M.M.B.W.

Onderwerp: RE: verwerkingsopdrachten

Geachte mevrouw de Kock,

De examencommissie besluit tot het volgende:

1. U maakt uw toets onderzoeksvoorstel in plaats van de toets betoog.
2. U maakt de verwerkingsopdrachten zoals ze golden voor het cohort 2011. Dit betekent dat u gebruik mag maken van de regeling zoals geel gemarkeerd in uw mail hieronder.

Voeg deze mail toe bij de verwerkingsopdrachten die u maakt, zodat de beoordelaar weet wat met u is afgesproken.

Veel succes met alle afrondingen

Mirjam, wil jij deze mail opnemen in TRIM?

Vriendelijke groet,

Wilbert Vonck en Ariette Riezebos.

OSO Examencommissie |

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO) |

Leden: Wilbert Vonck (voorzitter), Ariette Riezebos (secretaris), Petra Lambrichs (lid), Frans Kemmeren (lid) en Bob Zeegers (lid) |

Administratieve ondersteuning: Mirjam Brekelmans |

Mobiel telefoonnummer voorzitter: 0031-6-12960958 |

W www.fontys.nl/oso |

Indien u het niet eens bent met de beslissing van de examencommissie, kunt u binnen zes weken na dagtekening van de beslissing beroep aantekenen bij het College van beroep voor de examens van Fontys Hogescholen. Meer informatie over het instellen van beroep vindt u op www.fontys.nl/studentenloket.

Van: Kock, Simone A.C.M. de

Verzonden: maandag 28 oktober 2013 14:06

Aan: Riezebos-de Groot, Ariette A.G.; Laros, Peter P.C.M.; OSO Examencommissie

CC: Koppejan, Piet P.

Onderwerp: RE: verwerkingsopdrachten

Beste Peter, Ariette en examencommissie,

Ik ben ingeschreven geweest van september 2011 tot maart 2013. Wegens zwangerschap en de geboorte van mijn zoon heb ik mij, in overleg met de administratie, tijdelijk uitgeschreven. Waarna ik me in september 2013 opnieuw heb ingeschreven. Ik heb er toen wel voor gezorgd dat ik alle modules al gevolgd had, zodat ik alleen mijn toetsen nog in moest leveren. Pas vorige week kwam ik erachter dat ik nu tot een ander cohort behoor en ben nu dus gestopt met het schrijven van mijn betoog en gestart met mijn onderzoeksvoorstel. Mijn verwerkingsopdrachten heb ik allemaal voorbereid volgens de toen geldende structuur en hoop dat onderstaande tekst, ook voor mij mag gelden. Aangezien ik mij voor het eerst in 2011 heb ingeschreven en alle modules gevolgd heb voor september 2013.

Met vriendelijke groet,

Simone de Kock

Voor het eerst ingeschreven in 2011 of 2012

Er is gelegenheid om keuzes te maken:

Heb je een module voor 1 september 2013 gevolgd, dan kan je de 'verwerkingsopdracht oude stijl' maken en toevoegen aan je toets. Je mag ook de 'verwerkingsopdracht nieuwe stijl' maken en toevoegen.

Als je een nieuwe module volgt, ontdek je de ontwikkelingen van dit studiejaar. We kennen huiswerkopdrachten en de centraal geformuleerde verwerkingsopdracht. Het ligt voor de hand om dan de 'verwerkingsopdracht nieuwe stijl' te maken en toe te voegen aan je toets.

'Verwerkingsopdrachten oude stijl' zijn opgenomen in de archiefmap.

Bijlage 13: Onderbouwing van 'Reteaming' tijdens studiedag

Op deze manier wil ik kort verantwoorden op welke manier de stappen van reteaming (Furman & Ahola, 2009) in de studiedag ingebed zijn. De volgorde van de studiedag verloopt niet precies volgens deze stappen, maar de meeste stappen komen wel aan bod.

Stap 1: Mijn droom.

Officieel gaat deze stap over mijn droom qua woordenschatonderwijs. Tijdens de studiedag krijgt het team eerst informatie over het woordenschatonderwijs via teamleren. Aan het eind van de middag kunnen ze in hun enquête hun droom verwoorden.

Stap 2: Een doel bepalen.

Mijn doel heb ik aangegeven in mijn onderzoeksvraag. De deelnemers van de studiedag kunnen in de enquête aangeven welk gezamenlijk doel voor woordenschat SBO Spinoza in hun ogen moet nastreven.

Stap 3: Supporters werven.

Dit staat omschreven in hoofdstuk drie bij deelnemers en supporters. Natuurlijk kunnen de deelnemers ook hun eigen supporters werven. Om dit aan te moedigen werken de deelnemers samen in teams, waarbij ze gebruik kunnen maken van elkaars kwaliteiten. Tevens zijn er mogelijkheden om het werk te reduceren door afspraken te maken, bijvoorbeeld over wie wanneer een semantisering maakt.

Stap 4: De voordelen van het doel onderzoeken.

Op de studiedag wordt begonnen met een tekst waarbij in eerste instantie, maar 60% van de woorden bestaat uit bestaande woorden. Daarna lezen de leerkrachten dezelfde tekst nog driemaal, maar dan met 90%, 95% en 100% van bestaande woorden. Op deze manier ervaart het team hoe het is om niet voldoende woordenschat te hebben om een tekst te snappen.

Ook wordt de leerkrachten gevraagd het belang van woordenschatonderwijs te bespreken. Dit leidt automatisch tot het onderzoeken van de voordelen, omdat het belang ervan onderschreven wordt.

Stap 5: Reeds geboekte vooruitgang onderkennen.

Na de studiedag kunnen de deelnemers in de enquête aangeven wat ze al doen aan woordenschatonderwijs en graag willen behouden. Op deze manier brengen ze in kaart, welke vooruitgang ze al geboekt hebben.

Stap 6: Komende vorderingen schetsen.

De deelnemers geven in de enquête aan wat ze na de studiedag anders gaan doen. Hiermee omschrijven ze de vordering die ze de komende periode willen maken.

Stap 7: Erkennen dat het een hele opgave is.

Tijdens de studiedag wordt regelmatig aangegeven door de logopediste of door mij dat het toepassen van het viertakmodel niet altijd gemakkelijk is.

Stap 8: Redenen tot vertrouwen vinden.

Tijdens de studiedag zal blijken wat de leerkrachten al kunnen, bijvoorbeeld tijdens de praktijkoefeningen. Dit zal vertrouwen geven, om er in de praktijk mee aan de slag te gaan.

Stap 9: Iets beloven.

Er wordt tijdens de studiedag beloofd dat er, na een periode van oefenen, een teambijeenkomst zal zijn. Tijdens deze bijeenkomst kan men aangeven hoe het gaat. Ook wordt beloofd dat alle leerkrachten met vragen altijd naar de logopediste of naar mij kunnen komen.

Stap 10: Vooruitgang evalueren.

Deze stap vindt niet plaats tijdens de studiedag. Tijdens het tweede interview hoop ik aanknopingspunten van vooruitgang te ontdekken.

Stap 11: Op mogelijke tegenslag voorbereid zijn.

In een video, getoond tijdens de studiedag, worden een aantal punten genoemd die tegen kunnen vallen. Op deze manier is het voor het team duidelijk dat het niet altijd vanzelf hoeft te gaan.

Stap 12: Succes vieren en supporters bedanken.

Wanneer ik mijn scriptie af heb en de eerste resultaten bekend zijn, zal ik deze delen met het team. Ik benadruk de positieve resultaten en het succes wordt gevierd door middel van een heerlijke traktatie. Een mooie gelegenheid om het team te bedanken.

Bijlage 14: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek uitwerking ronde 1

- 1. Als de 10 op deze lijn staat voor het gedroomde woordenschatonderwijs en de 0 staat voor een situatie waarin nog niets van het gedroomde woordenschatonderwijs aanwezig is. Waar sta jij op deze schaal?**

Leerkracht 1: tussen de 6,5 en 7.

Leerkracht 2: 7

Leerkracht 3: Tussen de 7 en 8.

Leerkracht 4: Tussen de 6 en 7.

- 2. Kun je uitleggen waarom je jezelf dat cijfer geeft?**
3. Wat gaat er al goed? Wat zou je daar nog meer van kunnen doen?
4. Wat heb je nodig om goed woordenschatonderwijs te kunnen geven?
5. Hoe denk je een stapje vooruit te kunnen gaan op deze schaal? Hoe ziet dit er dan uit? Wat heb je daarvoor nodig? Welke sterke punten heb je die je daarbij kunnen helpen?

Alle antwoorden die door de leerkrachten gegeven zijn op vraag 2 tot en met 5 heb ik hieronder in steekwoorden uitgewerkt (zie tabel 1). Ik heb een indeling gemaakt in twee categorieën, namelijk de categorie 'dit gaat al goed' en de categorie 'dit kan beter'. Om de anonimiteit te waarborgen heb ik alleen de antwoorden opgeschreven. Er valt niet te zien waar het ene interview eindigt en het andere begint. Dit is wel uitgeschreven op papier. Eventueel is dit opvraagbaar.

Het woord 'woordenschatonderwijs' is in deze tabel afgekort tot: wso

Dit gaat al goed.	Dit kan beter.
• Visueel maken. • Herhaling tijdens de dag, gekoppeld aan praktijk. • Uitleggen van woorden. • Meervoudige intelligentie inzetten. • Kinderen gelegenheid geven te antwoorden. • Veel aandacht aan wso. • Terugkoppelen in andere lessen. • Verbanden leggen d.m.v. bijvoorbeeld woordtrap. • Organisatie van klas. • Leerlijn van taal in mijn hoofd. • Dingen niet te eenvoudig uitleggen > uitdagen. • Bewust met wso bezig zijn. • Bewust woorden laten toepassen. • Woorden komen meerdere keren per dag aan bod. • Gebruik meervoudige intelligentie/ coöperatieve werkvormen. • Klimaat realiseren waarin kinderen durven. • Alert op mondelinge taalvaardigheid.	• Wso kost veel tijd > tijdgebrek. • Rooster is niet handig ingedeeld momenteel. • In de klas dingen ophangen/klas aankleden. • Wso vaker inplannen in rooster. • Koppelen aan bijvoorbeeld spelling. • Aparte wso-lessen bij taal. • Meer structuur in het wso in school. • Meer bij praktijk aansluiten. • Thematisch aan de slag. • Interrupties tijdens de les zijn storend. • Aangeboden woorden vaker herhalen. • Vaker woorden spontaan toevoegen. • Woorden zichtbaar maken > ophangen. • Een woordmuur of bord in de klas > kunnen woorden spontaan bij. • Meer coöperatieve werkvormen > meer leerlingen actief betrokken. • Lastig inschatten welke woorden kinderen al beheersen. • Meer onderling laten praten met gerichte opdracht > toepassen.

• Ervaring met taalzwakke kinderen. • Kinderen woorden zich eigen laten maken d.m.v. inslijpen en laten uitspreken van woorden. • Wso inzetten tijdens taal, wereldverkenning en lezen. • Veel met wso bezig zijn. • Woorden die besproken worden blijven hangen. • Enthousiasme. • Koppelingen maken tussen woorden. • Improviseren buiten methode om. • Om hulp durven vragen. • Open staan voor veranderingen.	• Handleiding met werkvormen om met wso bezig te zijn. • Methode voor wso. • Doorlopende leerlijn wso. • Op rooster plaatsen > zodat je er gericht mee bezig bent. • Methode heeft te weinig verschillende woorden en oefeningen. • Methode wil dat woordenlijst voorgelezen wordt. Geen vragen dan door met les. Woorden worden dan alleen passief en niet actief aangeboden. • Tijdgebrek. • Te weinig woorden in methode. • Bij wereldverkenning komen nieuwe woorden vaak onvoorbereid. • Herhalen van woorden • Taalmethode moet meer woorden herhalen. • Overzichtslijst/ frequentielijst om te weten welke woorden kinderen tot hun beschikking moeten hebben. • Toneel en/of spelletjes om actiever met woorden bezig te zijn. Tips nodig hoe verschillende meervoudige intelligentie structuren in te zetten zijn.
--	--

Tabel 1. Antwoorden leerkrachten op vraag 2 tot en met 5.

6. Zijn er nog dingen die je wil vermelden over het woordenschatonderwijs?

Leerkracht 2 geeft aan dat woordenschat een belangrijke basis is voor heel veel.

Leerkracht 3 geeft aan dat woordenschat heel belangrijk is, dat ze het leuk vindt om woordenschatonderwijs te geven.

7. Hoe heb je dit gesprek ervaren?

Leerkracht 1: Fijn!

Leerkracht 2: Goed! Positief! Het zet je aan het denken.

Leerkracht 3: Leuk! Kon er mijn ei in kwijt.

Leerkracht 4: Fijn! Je praat over je werk. Zouden we vaker moeten doen.

Bijlage 15: Interview: Oplossingsgericht coachingsgesprek uitwerking ronde 2

1. Wat gaat er beter?

- Bewustwording > eerst deed ik dingen onbewust, nu zet ik dingen bewust in.
- Ik kies bewust woorden. Dit was een eye-opener.
- Woorden zijn visueel aanwezig in de klas.
- Ik maak een semantiserings.
- Herhaling van woorden uit de semantiserings.
- Kinderen zijn enthousiast.
- Ik ben enthousiast.
- Bewust bezig met semantiserings.
- Neem meer tijd voor semantiserings.
- Kinderen zijn meer betrokken. Durven eerder hun vinger op te steken.
- Keuzes durven maken tussen woorden. Welke bied ik wel aan welke niet.
- Kinderen zijn meer betrokken (doelgericht).
- Meer woorden komen nadrukkelijk aan bod en bekijken beter.
- Betrokkenheid kinderen groter.
- Ik probeer woorden in context te plaatsen.
- Woorden regelmatig herhalen > liefst in dagelijkse praktijk.
- Ik heb ontdekt dat methode best veel doet aan woordenschat.
- Meer gelezen over viertakt > semantiserings, woordclusters.

2. Vorige keer had je jezelf een gegeven. Welk punt zou je jezelf nu geven op de lijn van 0 tot 10?

	Gespreksronde 1	Gespreksronde 2
Leerkracht 1	6,5 - 7	8-
Leerkracht 2	7	8-
Leerkracht 3	7 - 8	8
Leerkracht 4	6 - 7	6 - 7

Tabel 1. Punten voor woordenschat ronde 1 en ronde 2.

3. Hoe denk je een volgend stapje vooruit te gaan op de schaal?

4. Wat heb je daar nog voor nodig?

- Meer tijd om te oefenen.
- Moet nog groeien en wennen. Heb nog tijd nodig.
- Taal staat of valt bij woordenschat. Zoeken naar een taalmethode, waarin woordenschat het middelpunt is.
- Steeds bewust blijven omgaan met woordenschat.
- Voorbeelden/tips krijgen van elkaar door middel van bijvoorbeeld interview.
- Hoe kunnen we meervoudige intelligentie structuren inzetten?
- Vaker semantiseren.
- Meer uitleg over consolideren met meervoudige intelligentie.
- Dit koppelen aan het rooster, waarbij consolideren ingepland wordt.
- Ik zou graag een ander format hebben om de semantiserings op uit te werken.
- Wat wordt er verwacht van kinderen van mijn leeftijdsgroep? Dit wil ik graag weten.
- Is er een aanvulling nodig op de methode.
- Doe ik de uitbreiding goed? Wanneer ik woorden toevoeg aan het cluster.

- Hoe pakken andere Leerkrachten dit aan? Tips en tops?

5. Heeft de studiedag je handvatten gegeven om een stap vooruit te gaan? Zo ja welke? Zijn er dingen die je nu bewust anders doet? Waar zou je juist nog meer over willen weten?

- Ik beschik nu over deze werkwijze (viertaktmodel).
- Ik kies nu bewust minder woorden en zet dit in samen met het clusterwoord.
- Ik laat woordenschatonderwijs niet meer van het moment afhangen, maar zet het structureel in.
- Bewustwording van woordenschatonderwijs. Nu maak ik veel meer woorden visueel. (woordparaplu)
- Ik loop nog tegen organisatorische dingen aan.
- Ik vond het fijn om de semantisering in de praktijk te zien. Ben nu vooral bewust met de keuze van woorden bezig.

6. Hoe heb je dit gesprek ervaren?

Leerkracht 1: Absoluut niet vervelend. Het is interessant om schoolinhoudelijk te praten. Het legt je focus erop. Je laat de automatische piloot los. Dit doen we eigenlijk te weinig.
 Leerkracht 2: Goed! Je wordt gedwongen om na te denken over woordenschatonderwijs. De studiedag was voor mij van een grotere waarde. Ik zou momentcoaching ook heel fijn vinden.

Leerkracht 3: Prettig, omdat ik onder woorden breng wat ik doe > Meer bewustzijn. Woordenschat is echt mijn ding.

Leerkracht 4: Goed! Je stelt vragen waardoor ik gedwongen word te zeggen wat ik vind. Dit is alleen maar goed.

Bijlage 16: Waarom is woordenschatonderwijs belangrijk?

De opdracht is om in het teamvenster op te schrijven waarom jij woordenschatonderwijs belangrijk vindt. Daarna overleg je in je team hoe jullie daar samen over denken. De belangrijkste redenen schrijf jij in het middelste vak.

Hieronder staan de resultaten van de verschillende teams opgesomd. Wanneer meerdere teams dezelfde antwoorden hebben, staat dit aangegeven.

- Communicatie en contact met anderen (5x)
- Verrijking van je wereld en kennis
- Begrijpen wereld (2x)
- Begrijpen teksten/lezen (3x)
- Voorwaarde voor begrijpend lezen
- Ondersteuning bij lezen en begrijpend lezen.
- (mis)communicatie
- Vergroten leervermogen
- Ondersteuning van het leerproces
- Taalvaardigheid
- Beter luisteren
- Beter opdrachten uitvoeren
- Zelfbeeld
- Zelfredzaamheid
- Voor jezelf op kunnen komen
- Bagage om de maatschappij in te kunnen
- Integratie
- Basis voor alles/basisvoorwaarde (2x)